

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมนำเสนอสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพ และปัญหาการจัดการเรียนการสอนศิลปะ
2. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
3. การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพ และปัญหาการจัดการเรียนการสอนศิลปะ

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในปัจจุบันศิลปศึกษายังจัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีความรู้คู่กับความงาม มีอิสระในการแสวงหาคำตอบของชีวิตให้ตนเอง ช่วยพัฒนาประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ และความรู้สึก (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2530) และช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างกว้างขวาง เช่น พัฒนาการ ทางอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1982)

อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องจัดวิชาศิลปศึกษาไว้ในหลักสูตร โดยเฉพาะในโรงเรียนระดับต่างๆไว้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ที่จะช่วยพัฒนานักเรียนให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีความเจริญก้าวหน้า และพยายามที่จะนำศิลปะจากโรงเรียนไปใช้ในชีวิตจริงของนักเรียน ซึ่งผลที่ได้ก็คือ ประสบการณ์ทางด้านศิลปะได้มีความสำคัญมากขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียนช่วยให้ การศึกษา ตรงกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ที่จะให้โอกาสแก่ทุกคนได้ปรับปรุง และแสดงออกให้ทักษะประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจ ตามความสามารถ และนำผลที่ได้รับไปช่วยปรับปรุงชีวิตในชุมชนด้วย

ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นกระบวนการเรียนการสอน และแนวปฏิบัติ ในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีสอนศิลปศึกษาจึงต่างจากการสอนวิชาสามัญทั่วไป เพราะวาลักษณะวิชาศิลปศึกษาเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และการคิดค้น แก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์, 2535) ทำนองเดียวกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา เน้นคุณค่าที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน 3 ด้าน คือ

- 1 คุณค่าทางจิตใจ ได้แก่ ทัศนียมที่พึงมีต่อศิลปะ การชื่นชมต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่ดี และการเห็นคุณค่าของความงาม
- 2 คุณค่าทางกาย ได้แก่ การแสดงออกด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ การแสดงออกตามความถนัด และความสามารถเฉพาะบุคคล รวมทั้งการได้มีความสุข ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- 3 คุณค่าทางสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทียนชัย เสาศินดารัตน์ (2535) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีกิจกรรมศิลปะมากมายหลายประเภทซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถสนองความต้องการในการแสดงออกของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวางโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เท่าที่แต่ละคนจะมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพต่อไป

สภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาที่ผ่านมาพบปัญหาหลายด้านดังนี้

พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534) ได้พบว่า ครูศิลปศึกษาขาดความเข้าใจเนื้อหาศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอน ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการใช้หลักสูตร เนื่องจากไม่เคยผ่านการอบรม สัมมนา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นกตล สายทองยนต์ (2536) ได้พบว่า ครูไม่มีวุฒิทางศิลปศึกษา จึงทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการสอนภาคปฏิบัติ

พิภพ ปิติ (2537) ได้พบว่า ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชา กับเวลาที่ใช้สอนไม่สมดุลกัน มีการกำหนดเนื้อไว้มากแต่กำหนดเวลาให้น้อยซึ่งครูต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรม

สุดารัตน์ เพชรรุจี (2536) ได้พบว่า ครูศิลปศึกษามีงานการสอน และงานด้านอื่นๆ มาก จึงมีปัญหาในการจัดเตรียมกิจกรรมหลายๆอย่างให้เด็กทำ

เทียนชัย เสาจินดารัตน์ (2534) ได้พบว่าปัญหาของครูประจำชั้น ในการสอน ศิลปศึกษา ต้องการเข้ารับการอบรมเทคนิค และวิธีสอนศิลปะในรูปแบบต่างๆ เพื่อจูงความสนใจของนักเรียน

สันทนีย์ ผาสุก (2534) ได้พบว่า ครูมีปัญหามากในด้านวิธีสอน และเทคนิคการสอน ทุกรายการในระดับปานกลาง มีปัญหามากในด้านทักษะ และประสบการณ์ทางศิลปะ

บรรจง บุญการี (2532) ได้พบว่า ครูขาดความรู้ ขาดหลักในการวัดประเมินผล รวมทั้ง ไม่สามารถประเมินผลได้ตามวิธีการที่ถูกต้อง

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2535) ได้กล่าวถึงศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชา หนึ่งในหลักสูตรมัธยมศึกษา ที่ช่วยสร้างเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการในด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เช่นเดียวกับวิชาสามัญทั่วไป แต่ด้วยลักษณะธรรมชาติของวิชา จึงมีส่วน สำคัญในการปลูกฝัง และสร้างสมประสบการณ์การรับรู้ให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกตละเอียดอ่อน มีความไวต่อการรับรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว ได้มีโอกาสสำรวจทดลองปฏิบัติในกิจกรรมที่หลากหลาย มีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ได้วิพากษ์ วิจารณ์ ชื่นชมงานศิลปะทั้งตนเอง และของ ผู้อื่น

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (2516) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปศึกษามีทั้งวิชาทฤษฎี และปฏิบัติจึงมี กิจกรรมหลายด้านที่ตอบสนองต่อผู้เรียนได้ ซึ่งวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนมัศึกษานั้นมี จุดประสงค์เพื่อ มุ่งปลูกฝังกิจนิสัยในการทำงาน และความสามารถในการสร้างสรรค์ อีกทั้ง ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ในศิลปวัฒนธรรม และทักษะในการ วิพากษ์ วิจารณ์ งานศิลปะ พฤติกรรมทางศิลปะเหล่านี้ มีส่วนสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพสาขาที่เด็กมีความถนัด และสนใจได้ และยังให้ความสำคัญต่อการแสดงความรู้สึกนึกคิด ทักษะ ความเชื่อของตนผ่านกระบวนการ การวิจารณ์ศิลปะโดยอาศัยการสื่อสารอย่างมีหลักการอีกด้วย (วุฒิ วัฒนสิน, 2541) ทำให้ ศิลปศึกษามีบทบาทในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ สังคม และกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมให้แสดง ออกได้อย่างอิสระ (เลิศ อานันทะ, 2523)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) ได้กล่าวถึงการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษาว่า ศิลปศึกษาจะเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการศึกษา สมรรถภาพของครูผู้สอน ความพร้อมของนักเรียน การเรียนการสอน สื่อการสอน และสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ รวมทั้งมานุษยวิทยาด้วย นอกจากนี้ การเรียนการสอนทางศิลปศึกษา ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจกับหลักสูตร เป้าหมาย การเรียนรู้ และกิจกรรมแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจกับวุฒิภาวะ และความพร้อมของเด็กแต่ละวัยหรือแต่ละตัวบุคคล เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อม และสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งผลไปสู่การจัดการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนการสอนศิลปะระดับชั้นมัธยมศึกษา ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นั้น มุ่งเน้นกิจกรรมประเภทศิลปะปฏิบัติเป็นหลัก เน้นการให้อิสระแก่ผู้เรียน ในการแสดงออกเฉพาะตัวโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียน ครูจึงควรมีความรู้เฉพาะเจาะจงเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวิชาศิลปะ มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรศิลปะ ที่ตนเองสอนอยู่ (นวลลลล ทินานนท์, 2540) และเป็นผู้ที่จะต้องสอนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านศิลปะโดยผ่านกระบวนการสอนในรูปแบบ และวิธีต่างๆ โดยมีครูเป็นผู้มีบทบาทในการ จัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยการจัดกิจกรรม ตลอดจนเนื้อหาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับ แผนการเรียนให้มีความยืดหยุ่นได้ตาม เหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น (วัชรินทร์ ชูติอดิษฐ์, 2529)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาของประเทศไทย ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น กิจกรรมศิลปะถูกจัดไว้ในชั่วโมงที่ไม่สำคัญมากนัก การให้ความสำคัญกับกลุ่มวิชาอื่นมากกว่า ปัญหาของครูศิลปะที่สอนเด็กในทุกวิชา รวมถึงศิลปะด้วย และใช้คู่มือครูสอนกันไปตามหลักสูตรที่วางไว้ เด็กก็เรียนไปตามหลักสูตร ผลที่ปรากฏคือวิชาศิลปะ ที่ออกมาเป็นเพียงคะแนนที่ปรากฏว่าผ่านหรือไม่ผ่านแต่ไม่ค่อยจะมีการประเมินผลในเชิงวิเคราะห์หรือวิจัยว่า เด็กได้พัฒนาชีวิตในส่วนตัวซึ่งไปมากน้อยเพียงใด และอย่างไร และการเรียนการสอนศิลปศึกษา ยังไม่เปลี่ยนแปลงจากปรัชญา การสอนแบบเก่าคือครูเป็นผู้ถ่ายทอด สอนโดยการลอกเลียนแบบเหมือนตัวอย่าง และหวังผลิตผลงานเพื่อให้ผลงานของเด็กประกวด ได้รางวัลโดยไม่เข้าใจถึงปรัชญาการเรียนศิลปศึกษาที่แท้จริง เป็นต้น (คำรณ หล้าเจริญสุข, 2540) นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึง ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน เพิ่มเติม ดังนี้

ปราโมทย์ บุญเต็ม (2536) ได้กล่าวถึงปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนที่เกิดจาก ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาจากตัวครูศิลปศึกษา ทั้งครูที่มีความรู้ทางศิลปศึกษา และครูที่ไม่มีความรู้ทางศิลปศึกษาซึ่งขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ปรัชญาการสอน ศิลปศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสอนรวมทั้งปัญหาเรื่องเวลาในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งมีผลกระทบต่อทักษะ และเทคนิคในการสอน (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2529)

2. ปัญหาจากผู้บริหารที่ไม่เห็นความสำคัญ และไม่สนับสนุนศิลปศึกษาเท่าที่ควร

3. ปัญหาจากการบริหารหลักสูตร อันเนื่องมาจากการขาดคู่มือครู ตำรา เอกสาร ประกอบการเรียนการสอนศิลปศึกษา

4. ปัญหาจากตัวนักเรียนที่ไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษาทำให้ความสนใจลดน้อยลง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนศิลปศึกษาในระดับสูงขึ้น

5. ปัญหาจากผู้ปกครองที่ไม่สนับสนุนให้นักเรียนเรียนวิชานี้ ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศิลปศึกษาในที่สุด รวมถึงการจัดการสอนศิลปศึกษาที่ไม่สัมพันธ์กับวิชาอื่น (จักรพงษ์ สิริริน, 2544)

เกษร ธิตะจारी (2543) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดกับผู้สอน ในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับผู้เรียนในโรงเรียนมีดังนี้

1. ผู้สอนไม่มีพื้นความรู้ และประสบการณ์ทางศิลปะเพียงพอในการสอน หรือไม่ได้จบทางสายศิลปศึกษามา จึงก่อให้เกิดปัญหาในด้านเนื้อหา และการกำหนดกิจกรรมให้กับผู้เรียน

2. ผู้สอนไม่ได้ศึกษาหลักสูตรที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องที่จะสอน และสอนไม่สอดคล้องตามวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงทำให้การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนไม่ประสบผล

3. ผู้สอนไม่ได้วางแผนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนความยากง่าย และให้เนื้อหา มีความสัมพันธ์กัน จึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการกำหนดกิจกรรมให้กับผู้เรียน

4. ผู้สอนไม่สนใจในการจัดกิจกรรมทางศิลปะ โดยเฉพาะในโรงเรียนทั้งประถม และมัธยมซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ความยากง่ายหรือความซับซ้อนในการปฏิบัติต่างกัน ซึ่งผู้สอนจะต้องตระหนักในเรื่องเหล่านี้

5. ผู้สอนขาดแคลนวัสดุในการปฏิบัติงานตามเนื้อหาวิชา ซึ่งผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์ใช้วัสดุที่หาง่ายมาทดแทน ถ้าผู้สอนไม่เคยปฏิบัติมาก่อนก็จะไม่สามารถทำได้ และการสอนจะต้องขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบของผู้สอน ที่จะต้องรู้จักพลิกแพลงกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตรงตามเนื้อหา

6. ผู้สอนไม่มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นผู้สอนจะต้องคิดค้นคว้าสิ่งแปลกๆใหม่ๆมาให้ผู้เรียนอยู่เสมอสำหรับการฝึกปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละครั้ง

วินัย โสมดี (2544) ได้กล่าวว่า การสอนศิลปะในสภาพปัจจุบัน โดยเฉพาะระบบโรงเรียน ยังมีอุปสรรค และปัญหาอยู่มาก โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เอื้อ ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งเกิดจากสภาพปัญหา ดังนี้

1. ขาดความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะแขนงต่าง ๆ อาทิ ทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ เป็นต้น เพราะสิ่งดังกล่าว ล้วนเป็นกิจกรรมศิลปะที่ส่งผลต่ออารมณ์ และจิตใจ เช่นเดียวกับการสอนศิลปะปัจจุบัน ยังขาดความเชื่อมโยงทำให้เกิดการเรียนรู้แบบแยกส่วน แม้ว่าหลักสูตรวิชาแกน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นการบูรณาการของศิลปะแขนงต่างๆ แต่ปัญหาอยู่ที่ทักษะครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่ได้ฝึกมาเพื่อการบูรณาการดังกล่าว จึงทำให้การเรียนการสอนศิลปะแยกส่วน ซึ่งจะส่งผลต่อทัศนศิลป์ของผู้เรียนต่อไป

2. ความไม่ชัดเจนของหลักสูตร และทิศทางของผู้สอนไม่สามารถเน้นให้เห็นคุณค่าของศิลปะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ เช่น ทัศนศิลป์ แนวการสอน ยังเป็นเพียงการสร้างวัตถุนิยม การให้ความสำคัญของผลงานสำเร็จรูปมากเกินไป ขาดการเอาใจใส่กระบวนการทำงานศิลปะ ขาดการวิเคราะห์ให้ผู้เรียน และแนวการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง มีส่วนสร้างความผิดพลาดได้มาก การทำงานศิลปะโดยเฉพาะในวัยเด็ก กระบวนการจึงมีความสำคัญ และส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพของชีวิตได้

3. ภาพรวมลักษณะของครูศิลปะบางส่วนค่อนข้างปลีกวิเวก หมายถึง ไม่ค่อยร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนเป็นผลให้องค์ความรู้ทางศิลปะ ขาดความสำคัญ โดยเฉพาะเป้าหมายในการนำศิลปะมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

4. การศึกษาศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะส่วนใหญ่ ขาดการค้นคว้าอย่างลุ่มลึก ขาดการเชื่อมโยงศิลปะกับชีวิต ภูมิปัญญาชุมชน และสากลทำให้การแสดงในผลงานไม่ชัดเจน ซึ่งส่งผลต่อตนเอง ผู้สนับสนุน และผู้ร่วมงานศิลปะด้วย นอกจากนี้การเรียนการสอนศิลปะ ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ ความงาม ความคิด องค์ประกอบทางสุนทรีย์ ขาดการค้นคว้าทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การวิเคราะห์ผลงานจึงมีความสำคัญเพื่อ ชี้ให้เห็นได้ถึงความคิดรวบยอดของผู้เรียนมีความชัดเจนด้วย

5. แหล่งค้นคว้าทางด้านศิลปะมีน้อย ไม่สะดวกต่อการค้นคว้า และการนำเสนอข้อมูลทางด้านศิลปะยังยุ่งยาก ซับซ้อน รวมถึงภาษา และการสื่อความหมาย มักใช้ศัพท์เฉพาะเกินไป ทำให้การขยายความรู้ ความเข้าใจได้ยาก โดยเฉพาะการเรียนการสอน จึงควรเลือกใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การเรียนรู้ศิลปะที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นต่อไป

จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอน ศิลปะศึกษาในโรงเรียนโดยภาพรวมแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นพบว่ามีสาเหตุมาจากด้านต่างๆประกอบกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตรงต่อการจัดการเรียนการสอนที่จะให้ประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ และยังส่งผลต่อครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่มีอยู่ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงมีความสำคัญ ที่จะนำไปสู่ การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนา การจัดการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การเรียนการสอนศิลปะ

การเรียนการสอนศิลปะ ในปัจจุบันควรให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นครูศิลปะที่มีหน้าที่หลักในการเป็นผู้สอน นักวิชาการทางด้านศิลปะหรือให้ผู้เรียนซึ่งมีส่วนร่วมในการวางแผนรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการ วิธีการ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และครูต้องเป็นตัวจักรสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องพัฒนาแนวความคิดในเชิงสร้างสรรค์ และชี้แนะให้ทุกฝ่ายเห็นถึงความสำคัญ นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษาได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ ดังนี้

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดจุดประสงค์ ต้องควบคุมการประเมินผลเพราะเมื่อเรามุ่งหวังตั้งใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใด เวลาครูประเมินผลต้องเข้าใจว่าผู้เรียนได้รับสิ่งนั้นหรือเกิดสิ่งนั้นหรือไม่
2. เนื้อหาสาระ เป็นการให้ข้อมูล หรือจัดประสบการณ์อะไรให้กับผู้เรียนบ้าง และครูควรช่วยกันวางแผน ให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ
3. กิจกรรม และกระบวนการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดฝีมือทางด้านศิลปะ สามารถแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกของตนเอง และสอดแทรกการแสดงออก
4. วิธีสอน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ในทุกระดับการศึกษา เพียงแต่ต้อง วางแผนกระบวนการให้เหมาะสมกับวัยนั้นๆ และควรเหมาะสมกับเนื้อหาหรือประสบการณ์ แต่ละประเภทที่ให้กับผู้เรียน
5. การประเมินผล มีการประเมินทั้งกระบวนการเรียน และประเมินผลการเรียน ซึ่งถ้าหลักสูตรนั้นให้ความสำคัญกับพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียน ในขณะที่เรียน อยู่ หรือขณะที่ทำอยู่ การประเมินผลย่อมจะทำจากผลบั้นปลายของความรู้ และผลประการเดียวไม่ได้ ควรจะต้องพิจารณากระบวนการต่างๆ ขณะที่เรียนรู้ไปด้วย และควรใช้เครื่องมือที่ผสมผสานกันมากกว่าหนึ่งประเภท

วิลาสินี วิเชียรรัตน์ (2546) ; สุพจน์ ปูนสำเร็จ (2546) ; อุทัย มงคลสิน (2546) ซึ่งเป็นครูต้นแบบศิลปศึกษาได้กล่าวถึง การเรียนการสอนศิลปศึกษาว่า ควรจัดกิจกรรมที่มีลักษณะที่ให้เกิดมีอิสระไม่ให้อยู่คนเดียว ต้องมีกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการวางแผน และพัฒนาแนวคิดของผู้เรียนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเสนอสิ่งที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ มีการวิเคราะห์สังเคราะห์เป็น แล้วนำเสนออภิปราย โดยมีครูเป็นผู้เสนอแนะ เป็นที่ปรึกษามากกว่าการให้ความรู้โดยตรง

Nurit Cohen-Evron (2002) ได้กล่าวว่าการเรียนการสอนศิลปะควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงศิลปะวัฒนธรรมที่อยู่ส่วนต่างๆ ทั่วโลก ไม่ควรปิดกั้นอยู่แต่เฉพาะในศิลปะของตนเอง ควรเปิดโอกาสให้ศิลปินในท้องถิ่นที่มีความสามารถในท้องถิ่นนั้น ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและทำการสอนให้กับผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้กับผู้สอนที่ไม่มีความชำนาญในเรื่องที่สอน ส่วนด้านของการเตรียมการสอน ครูควรคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน ในการที่จะจัดประสบการณ์ทางด้านศิลปะได้อย่างเหมาะสม และควรมีเวลาให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ เช่นการสอนเพิ่มเติมในวันหยุด โดยให้ผู้เรียนสมัครใจในการมาเรียนเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการช่วยลดปัญหาความอัดแน่นของวิชาที่จัดในชั่วโมง นอกจากนี้ควรจัดจำนวนผู้เรียนให้พอดีกับขนาดของห้องเรียน

และให้มีความเหมาะสมกันระหว่างระดับการศึกษา เป็นต้น

Hoover and Kindsvatter :1997 (อ้างถึงใน Frank D.Susi ,2002) ได้กล่าวว่าการเรียน การสอนศิลปะศึกษา ครูควรให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆดังนี้

1. การเน้นให้ผู้เรียนสามารถควบคุมตนเองได้
2. การให้โอกาส นักเรียนรู้จักกับความสำเร็จในการทำงานศิลปะ โดยไม่คิดถึงทักษะ

และความสามารถของตนเองมากเกินไป

3. กฎเกณฑ์ที่ครูสร้างขึ้นต้องมีความยืดหยุ่นได้ด้วยเหตุผล

Frank D.Susi (2002) ได้กล่าวว่ หลักการ และแนวทางในการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ควรปฏิบัติดังนี้

1. ควรจัดกิจกรรม เพื่อสร้างลักษณะนิสัยให้เกิดในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสนับสนุนใน สิ่งที่ผู้เรียนทำในกิจกรรมนั้นๆ

2. การใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เช่นการสอนแบบเป็นหน่วย หรือกระบวนการกลุ่ม มีการ นำเสนอ และอภิปราย ซึ่งกันและกัน

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอความคิดเห็นทางด้านศิลปะอย่างอิสระ และเน้นความ สำเร็จ ซึ่งจะเป็นส่วนที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน

Mary Jane Zander (2003) ได้กล่าวว่ การเรียนการสอนศิลปะศึกษา ควรคำนึงถึงสิ่ง ต่างๆ ต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะ เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ
2. ผลสะท้อน / การตอบรับในการทำงานศิลปะของผู้เรียน เพื่อต้องการทราบความ สามารถของผู้เรียนแต่ละคน
3. การสื่อสาร ระหว่างครู กับผู้เรียน
4. กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งใน และนอกสถานที่รวมถึงการอภิปรายร่วมกัน

สรุปว่าการเรียนการสอนศิลปะในความคิดเห็นของนักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษาในแต่ละ ด้านควรมีการเน้นดังนี้คือ

การกำหนดจุดประสงค์ ควรสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การกำหนดจุดประสงค์

การจัดเนื้อหาสาระ ให้สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ ปัญหา และได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะทักษะการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์

การวัดและประเมินผล ควรใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นตาม สภาพที่เป็นจริง

ทั้งนี้โดยเน้นบทบาทของครูในการทำหน้าที่ เป็นกลไกที่สำคัญในฐานะของที่ปรึกษา หรือพี่เลี้ยง ที่คอยอำนวยความสะดวก และชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้กับผู้เรียน

2. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา มีเป้าหมายอยู่ที่ การยกระดับคุณภาพประชากรของประเทศให้สูงขึ้น ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมสร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึก ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติรวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ องค์การปกครองท้องถิ่น และเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ:2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชาติไว้ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึง 30 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

1. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การมุ่งปลูกฝัง และสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน
3. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้
4. การประเมินผลเน้นการประเมินผลตามสภาพจริงและใช้วิธีการที่หลากหลาย

อุดมศักดิ์ นาดี (2543) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเตรียมการเพื่อจัดการเรียนการสอนของครู
 - 1.1 รวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ
 - 1.2 เปิดโอกาสให้นักเรียน สถานประกอบการ/ชุมชน/ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมเพื่อการวางแผนในการจัดทำแผนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน
 - 1.3 ร่วมกับนักเรียนเสนอทางเลือก และให้ตัดสินใจด้วยตนเอง

1.4 เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู และบุคคล สิ่งแวดล้อม หรือสื่อการเรียนรู้

1.5 เตรียมการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. การดำเนินการเรียนการสอน

2.1 ใช้วิธีกระตุ้น เร้าความสนใจนักเรียนแต่ละคนอย่างเหมาะสม

2.2 ใช้สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้

2.4 ให้นักเรียนร่วมกันวางแผน ลงมือปฏิบัติ อธิบายผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเอง

2.5 จัดกิจกรรมสร้างบรรยากาศ ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อเสริมหลักสูตร เช่น จัดให้มี กิจกรรม ชมรม ชุมนุม กิจกรรมในโอกาสต่างๆ นอกเหนือจาก ชั่วโมงเรียน

2.6 ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถประยุกต์สิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้

2.7 ให้นักเรียนได้เรียนตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

2.8 ฝึกให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ วางแผนการทำงาน และจัดการงานทั้งแบบทำคนเดียว และทำเป็นกลุ่ม

2.9 นักเรียนสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกัน และแก้ปัญหา

2.10 นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น พาไปศึกษานอกสถานที่

2.11 ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติทำกิจกรรมมากกว่าฟังครูอธิบายหรือบอกให้จด

2.12 ส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2.13 มีการบูรณาการความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกวิชา เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม

2.14 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง

2.15 ฝึกให้นักเรียนวางแผนเป็น ทำงานเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ อย่างมี
 วิจารณ์ญาณ มีเหตุผล

3. การประเมินผลผู้เรียน

3.1 ประเมินนักเรียนตามสภาพจริงเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ด้วยวิธี
 การ ที่หลากหลายนอกเหนือจากการทดสอบ

3.2 ฝึกให้นักเรียนประเมินตนเอง ยอมรับผลการประเมินจากเพื่อน
 เพื่อการแก้ไขปรับปรุงตัวเอง

3.3 ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และชุมชนในการ
 ประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพ

3.4 จัดให้มีการประเมินผลควบคู่ไปในช่วงการเรียนการสอน

3.5 ใช้ผลการประเมินผู้เรียนในการปรับปรุง และพัฒนาการเรียน
 การสอน

3.6 ประเมินพัฒนาการของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์
 และสังคม

3.7 ประเมินการร่วมกิจกรรมการเรียนทั้งใน และนอกห้องเรียน

3.8 ประเมินความสามารถของนักเรียนทางด้านทักษะกระบวนการคิด
 การใช้เหตุผล

ชนาธิป พรกุล (2544) ได้กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนในยุคปฏิรูป
 การศึกษา และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ควรจัดดังนี้

1. เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์
2. มีความสมดุลทั้งเนื้อหา และเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน
3. มีความยืดหยุ่น สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน ชุมชนสังคม และประเทศชาติ
4. ให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนการเรียนรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาทุกระบบ
6. มีความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางการศึกษา
7. มุ่งให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
8. มุ่งสร้างเอกภาพของชาติให้สอดคล้อง ผสมผสานระหว่างความเป็นไทย และความ

เป็นสากล

9. ผู้มีส่วนในการจัดการศึกษาได้แก่ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน

และคณะกรรมการโรงเรียน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2544) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ไว้ดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียน โดยจัดทำโครงสร้างการสอน และแนวการสอน เพื่อจัดลำดับหัวข้อประสบการณ์ เช่น จากง่ายไปหายาก จากธรรมชาติไปสู่หลักการ
2. สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างความตระหนักในฐานะที่เป็นสมาชิกของ ครอบครัว สังคม ประเทศ
3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สนุก หลากหลาย แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม ใฝ่ใจ และตอบสนอง ความสนใจของผู้เรียน
4. กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งพัฒนา และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการฝึกปฏิบัติ กระบวนการค่านิยม เป็นต้น
5. พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข ด้วยวิธีการสอนการสร้างสิ่งแวดล้อม การแนะแนว และจิตวิทยาการประเมินผล
6. การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวม มากกว่าการทดสอบ ทางวิชาการ
7. พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยการสร้างหลักสูตรย่อยเสริมหลักสูตรแกนกลาง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เลือกที่เป็นความสนใจความต้องการของท้องถิ่น

การจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงควรคำนึงถึงการเตรียมการสอน และการดำเนินการสอนครู ผู้สอนเปรียบเสมือนที่ปรึกษา ประสานงาน วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ตาม ความต้องการของผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีการร่วมกันระหว่างสถาน ประกอบการ ชุมชน ผู้ปกครองในการจัดทำแผนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และมีการประเมินผล ผู้เรียนที่มีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นจริงทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรกำหนด

นอกจากนี้ในมาตราที่ 23 วรรค1 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ,พ.ศ.2542) ยังได้ กล่าวถึง การจัดการศึกษาที่จะต้องเน้นความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับ สังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ มาตราที่24

วรรค 6 กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนในท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ ในการที่ผู้เรียนจะได้มีโอกาสในการเรียนรู้ได้ตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในท้องถิ่นจึงเป็นการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากของจริง รู้จักท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวจะทำให้เกิดความรักความผูกพัน คำนึงถึงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า นำไปสู่การมีงานทำ ลดปัญหาความยากจน การย้ายถิ่นฐาน และทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกิจฉรีย์ จันทนา, อ้อย พันธเดช และธนาทิพ ฉัตรภูติ (2545) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน ที่วัดไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้พบว่า ชุมชนมีปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในท้องถิ่นก้าวหน้ามีอยู่หลายประการได้แก่

1. ความสัมพันธ์ที่มีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน มีความสัมพันธ์ภายในแบบเครือญาติ ไม่ว่าจะเป็นครุในโรงเรียนเดียวกัน กับต่างโรงเรียน ครูกับผู้นำชุมชน ครูกับคณะกรรมการโรงเรียน ครูกับผู้อาวุโส และครูกับนักเรียน เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างกว้างขวาง
 2. ผู้นำชุมชน มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมให้สมาชิกชุมชน เห็นคุณค่า และร่วมกันอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน
 3. ชุมชนมีภูมิปัญญาในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน และมีทรัพยากรที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าของโบราณเหล่านั้นได้แก่ ผู้อาวุโสในชุมชนซึ่งเป็นช่างฝีมือที่พร้อมจะถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน และจัดทำแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะร่วมกันของชุมชน
- ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องร่วมกับชุมชน ในการร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษา และทำกิจกรรมที่เป็นทีมงาน การมีส่วนร่วมระหว่างกันจะทำให้ชุมชนได้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของ
- จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ และมีส่วนสำคัญในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ ทั้งทางตรง และทางอ้อม ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอื่นๆ อาจหมายถึง สถานที่ ปรัชญา การณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้ง ความรู้ ความชำนาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจมีการถ่ายทอด หรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา เป็นต้น

นอกจากนี้ในมาตราที่ 25 ยังได้กล่าวถึง การจัดแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น ต้องมีอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพตามความต้องการของผู้เรียนด้วย

การใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตรา 24 เรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ และมีแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพในมาตรา 25 ผสมผสานกับแนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งมุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้รู้จักแสวงหาความรู้จากประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้อย่างเพียงพอ และเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งใน และนอกห้องเรียน นอกสถานศึกษา ในชุมชนใกล้ๆ บริเวณ สถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานที่สำคัญๆ ในชุมชน อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้สะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดนั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545) จึงได้กำหนดแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง มีส่วนเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อาจเป็น สถานที่ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้ง ความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจมีการถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่นหนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ด้วยธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ได้ทุกเวลาทุกโอกาส และทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสารทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายในปัจจุบัน ซึ่งได้จัดแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชา เป็นต้น
2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525) ได้กล่าวถึงแหล่งความรู้ไว้ 4 ประเภทคือ

1. แหล่งความรู้ทางบุคคล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญพิเศษ ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ เช่นช่างต่างๆ ผู้ปกครองนักเรียน ตำรวจ ข้าราชการและอื่นๆ เป็นต้น

2. แหล่งความรู้ทางทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ภูเขา พืช สัตว์ป่า ลักษณะของหินดิน น้ำ แร่ และสิ่งที่มีค่าของชุมชนในท้องถิ่นเป็นต้น
3. แหล่งความรู้ทางวัฒนธรรมได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีของท้องถิ่น เช่นการทำขวัญ แต่งงาน การบวช การทำบุญต่างๆเป็นต้น
4. แหล่งความรู้ทางสังคมได้แก่ การดำเนินชีวิตของชุมชน อาชีพต่างๆ เช่นพ่อค้า ขาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ช่างตัดผม ช่างตัดเสื้อผ้า ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า การศึกษานอกสถานที่ ในแหล่งต่างๆ เช่นโรงงานต่าง สถานที่ราชการ เป็นต้น

ประโยชน์ของการใช้แหล่งการเรียนรู้

อรรถัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2544) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการใช้แหล่งการเรียนรู้มีดังนี้

1. เด็กได้เรียนรู้จากของจริง ได้เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสครบถ้วน ทั้งจากการมองเห็น การได้ชิม การได้ดมกลิ่น การได้ยินเสียง การจับต้องที่เป็นรูปธรรม ในสถานการณ์จริงๆ
2. เด็กได้ออกไปศึกษาค้นหาคำตอบที่ต้องการด้วยตนเอง หรือได้มีโอกาสซักถาม สิ่งที่ยึดอันต้นใจ ใครรู้ว่าผลงานของเขาถูกต้องหรือไม่ เพียงใด
3. เป็นการเรียนที่มีความสุขจริงๆทั้งผู้เรียน และผู้สอน เพราะไม่ซ้ำซาก จำเจ อยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยม และมีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันมากมายทั้งครู และเด็ก ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และที่สำคัญคือ ครูกับผู้เรียนต่างก็แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน
4. เป็นการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม คือผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้สอน ชุมชน เริ่มต้นวางแผนการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น การแสวงหา และคิดสรรแหล่งเรียนรู้ การบูรณาการการเรียนการสอน วิชา จนถึงประเมินผลงาน ที่ทุกคนต้องทำงานร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน รับรู้ร่วมกัน และชื่นชมผลงานร่วมกัน หรือตามหลักการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. บุคลากรในชุมชนในท้องถิ่น/ในสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อย่างแท้จริง
6. เกิดนวัตกรรมจัดการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ โดยใช้สื่อธรรมชาติ ใช้แหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ บรรจุลงในแผนการสอนที่มีกิจกรรมครบถ้วน ได้ทั้งความรู้ประสบการณ์ ความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา

แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และชุมชน เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนในทุกระดับ อีกประการหนึ่ง เพราะผู้เรียนจะได้มีโอกาสในการเรียนรู้ จากสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัวไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ทำให้ผู้เรียน มีความเข้าใจในวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ตามคุณลักษณะทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ออกเป็น 2 ประเภทคือ (อรทัย มุลค่า และสุวิทย์ มุลค่า ,2544)

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคลากร ประกอบด้วยบุคลากรทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้บริหาร ครู นักการภารโรง ตลอดจนรุ่นพี่ หรือนักเรียนชั้นที่โตกว่า หรือแม้กระทั่งนักเรียนโรงเรียนใกล้เคียงกันซึ่งสามารถเชื่อถือเชิญ ท่านเหล่านั้นมาเป็นวิทยากรได้ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ หมายถึงรวมถึงตัวอาคารสถานที่ ตำรา เอกสาร หนังสือตลอดจนวัสดุทัศนูปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆในสถานที่นั้นๆด้วยซึ่งอาจมีอยู่แล้วทั้งใน และนอกสถานศึกษา เป็นได้ทั้งสถานที่สำหรับการค้นคว้าหาเอกสาร อ่านเพิ่มเติม สถานที่ประกอบการอาชีพที่ดำเนินกิจการต่างๆ ในแต่ละงานอาชีพของท้องถิ่น เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2544) ได้กล่าวว่า ในทุกชุมชนจะมีศิลปินในด้านต่างๆอยู่เสมอ เพราะศิลปะ และศิลปินเป็นธรรมชาติของวิถีชีวิตปกติ ฉะนั้นโรงเรียนควรเปิดประตูสู่ชุมชนมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนจะได้เรียนรู้กับศิลปิน อันหลากหลาย และสร้างงานศิลปะเอง เพราะถ้าลดความเป็นวิชาการลง เพิ่มความเป็นธรรมชาติมากขึ้น ศิลปะจะปรากฏขึ้นเอง เพราะศิลปะเป็นธรรมชาติ และเกิดในธรรมชาติ การเรียนรู้จึงควรมีฐานอยู่ในธรรมชาติของวิถีชีวิตให้มากที่สุด ซึ่ง ลัดดา ศุขปรีดี (2524) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนไว้ดังนี้

1. แหล่งความรู้ภายในโรงเรียน
2. บุคคลที่เชิญมาเป็นวิทยากร
3. แหล่งความรู้ภายในชุมชน และนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
4. กิจกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

การนำแหล่งการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตของตนเอง เพราะการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว นั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายกว่าการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ไกลตัวจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มองเห็นความหมาย และคุณค่าของศิลปะวัฒนธรรม รู้จักรักษา อนุรักษ์ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนนั้นๆ และคงไว้ซึ่งมรดกของชาติได้ในอนาคต

3. การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ ความสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่า และเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมานธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาท ของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเอง และวัฒนธรรมอื่นๆ พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมอง และเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็น มุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทาง ศาสนา

ความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะคือ มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงามสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า มีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง

นอกจากนี้ กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอันเป็นพื้นฐานใน การศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้ อย่างมีความสุข

คุณภาพผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้วผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่า ความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปะวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจในตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) และเมื่อจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้น ผู้เรียนจะมีคุณภาพดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1-3)

1. สร้าง และนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เล่าเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
2. รู้จักทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ เล่าให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
3. ระบุสิ่งแวดล้อม หรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้
4. ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. สนใจในการปฏิบัติงานทางศิลปะ พึงพอใจ สนุกเพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
6. สังเกต รับรู้ สนใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4-6)

1. สร้าง และนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะ
2. รู้จักทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงาม และความไพเราะของศิลปะได้
3. ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติ ศาสตร์ หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้

4. นำความรู้ทางศิลปะในสาขาต่างๆไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
6. ตระหนัก ซินชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ช่วงชั้นที่ 2 (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

1. สร้าง และนำเสนอผลงานทางศิลปะ โดยเลือก และประยุกต์ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจผลงานของตนเองได้
2. รู้ว่าการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้งานศิลปะสามารถสื่อความคิด และความรู้สึกได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงาม และความไพเราะของศิลปะได้
3. บรรยาย และอธิบายศิลปะสาขาต่างๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยอธิบายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัยวัฒนธรรมต่างๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม
4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัด และสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
5. เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมมั่น ภูมิใจในการแสดงออก รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น
6. ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

ช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

1. สร้าง และนำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะ โดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ต้องการประเมินผลงานของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้
2. วิเคราะห์เทคนิคการจัด ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ที่มีผลต่อการสื่อความคิด ความรู้สึก และผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่างๆ อธิบายหลัก และความงามของศิลปะในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้

3. วิเคราะห์ศิลปะสาขาต่างๆ โดยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะจากกาลเวลา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคม และวัฒนธรรมที่มีต่องานศิลปะได้
4. นำความรู้ทางศิลปะที่ตนเองถนัด และสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น
6. เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแทน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

สาระการเรียนรู้ และองค์ความรู้

ขอบข่ายของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้

1. ความรู้ ขอบข่าย สัญลักษณ์ แนวคิดทางศิลปะ
2. การสร้างสรรค์ และการแสดงออก
3. การวิเคราะห์ วิจารณ์งานศิลปะ และสุนทรียภาพ
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ
5. ศิลปะกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ไทย และสากล ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้คือ
ทัศนศิลป์

มาตรฐาน ศ1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ 1: ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์
วิพากษ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และ
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. สื่อความคิด จินตนาการ ความ รู้สึก ความประทับใจ ด้วยวิธีการต่างๆอย่าง สนุกสนาน เพลิดเพลิน	1. สื่อความคิด จินตนาการความรู้สึก ความประทับใจ ด้วยวิธีการต่างๆ อย่างมั่นใจ	1. รู้วิธีสื่อความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ความประทับใจ ด้วย วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค วิธีการทางศิลปะ และ สื่อความหมายได้	1. เข้าใจวิธีสื่อ ความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ความ ประทับใจ ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการ ทางศิลปะ และสื่อ ความหมายได้
2. สังเกต รับรู้สิ่งที่อยู่ รอบตัว ใช้ทัศนธาตุ สร้างสรรค์งานทัศน ศิลป์โดยใช้วิธีการ ต่างๆตามความสนใจ	2. สังเกต ทดลอง สร้างสรรค์งานทัศน ศิลป์ สร้างสรรค์ใช้ ทัศนธาตุ เทคนิค วิธีการใหม่ๆในการ สร้างสรรค์งานทัศน ศิลป์ตามความสนใจ	2. คิดริเริ่ม ดัดแปลงใช้ ทัศนธาตุ และองค์ ประกอบทางทัศนศิลป์ เทคนิควิธีการ รูปแบบ ใหม่ๆในการสร้าง สรรค์งานทัศนศิลป์ ตามความถนัด และ ความสนใจ	2. คิดริเริ่ม ดัดแปลง ยืดหยุ่น ใช้ทัศนธาตุ และหลักองค์ประกอบ ทางทัศนศิลป์ เทคนิค วิธีการ รูปแบบใหม่ๆ ในการพัฒนางาน ทัศนศิลป์ตามความ ถนัด และความสนใจ
3. ใช้วัสดุอุปกรณ์ใน การทำกิจกรรมทัศน ศิลป์อย่างปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ	3. เลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ ในการทำ กิจกรรม ทัศนศิลป์ได้ อย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ	3. ใช้กระบวนการ สร้างสรรค์งานทัศน ศิลป์ ประยุกต์ใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และ เทคโนโลยีได้อย่าง เหมาะสม และมี ความรับผิดชอบ	3. ใช้กระบวนการ สร้างสรรค์งานทัศน ศิลป์ และประยุกต์ใช้ สื่ออุปกรณ์ และ เทคโนโลยีได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และมี ความรับผิดชอบ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงาม	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามด้วยวิธีการต่างๆ ตามความสนใจ	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามจากประสบการณ์จินตนาการโดยใช้หลักและความงามของศิลปะตามความถนัดและความสนใจ	4. แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามจากประสบการณ์จินตนาการโดยใช้หลัก และความงามของศิลปะตามความถนัด และความสนใจ
5. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมผลงานทัศนศิลป์ของตนเอง และผู้อื่น	5. แสดงความคิดเห็นอธิบายความหมายของงานทัศนศิลป์ทัศนธาตุ และความงามของศิลปะ	5. แสดงความคิดเห็นอธิบายความหมายจำแนกความแตกต่างของงานทัศนศิลป์เกี่ยวกับทัศนธาตุ และความงามของศิลปะ	5. แสดงความคิดเห็นต่อผลงานทัศนศิลป์โดยวิเคราะห์ทัศนธาตุ และความงามของศิลปะ
6. นำความรู้และวิธีการทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และชีวิตประจำวัน	6. นำความรู้ และวิธีการทางทัศนศิลป์ไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และชีวิตประจำวัน	6. นำความรู้และวิธีการประสบการณ์ทางทัศนศิลป์ที่ตนถนัดและสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	6. นำความรู้เทคนิคและวิธีการทางทัศนศิลป์ที่ตนถนัด และสนใจไปใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ และชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น			
ป. 1-3	ป. 4-6	ม. 1-3	ม. 4-6
1. รู้ความเป็นมาของสิ่งที่อยู่รอบตัวที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์	1. รู้ความเป็นมาและความสำคัญของศิลปะในท้องถิ่น และศิลปะไทย	1. เข้าใจความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปะ	1. เข้าใจรูปแบบ ยุคสมัย และวิวัฒนาการทางศิลปวัฒนธรรมของไทย และสากล
2. สนใจงานทัศนศิลป์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. พึงพอใจ และยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานทัศนศิลป์ การสืบทอดการทำงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล	2. ซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมไทย มีส่วนร่วมในการสร้างงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล	2. เห็นคุณค่า รัก และภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เข้าใจการสืบทอดการทำงานทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมระดับชาติ และนานาชาติ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เพียงพอกและเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และนอกสถานศึกษา เช่น ในชุมชนใกล้ๆ บริเวณสถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานศึกษาที่สำคัญในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้สามารถ คิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ แก้ปัญหา และทำสิ่งที่แตกต่างกันให้ดีขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

การจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ต้องการการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนชวนหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้นตามช่วงชั้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะพัฒนาความฉลาดทางสติปัญญา และอารมณ์ เห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง เพิ่มโครงงานตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขมีเสรีภาพในการเรียน และแสวงหาความรู้ ได้ตามความต้องการ

นอกจากนี้การกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้ได้ตามข้อกำหนดของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในแต่ละกลุ่มสาระได้จัดการเรียนรู้ และให้ความสำคัญตามศาสตร์นั้นๆ สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้จัดการเรียนรู้ โดยต้องการการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย ตั้งแต่ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วน ด้วยสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ ผู้เรียนชวนหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นทำงานเป็นกลุ่ม ในมาตรา 22 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนเองได้

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ และตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในแต่ละระดับ ตามที่ได้กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นสถาบันการศึกษาจะต้องคำนึงถึงการจัดการเรียน การสอนให้เป็นไปตามความต้องการ ครูในฐานะแม่พิมพ์ของชาติมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังที่ สุมิตร คุณานุกร (2518)

ให้ความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนจะไม่สัมฤทธิ์ผลถ้าปราศจากการสอนของครู ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน และการสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนตลอดจนการวัด และการประเมินผลการเรียนได้มีนักการศึกษา รู้กล่าวถึงหลัก และองค์ประกอบ ในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

ทาบา (Taba,1962) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการที่นำมาพิจารณาในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดังนี้

- 1.1 วัตถุประสงค์อะไรบ้างที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันในแต่ละระดับ
- 1.2 เนื้อหาสาระอะไรบ้างที่จะนำมาใช้เพื่อให้ตอบสนองต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเราจะเลือกจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร และจะใช้สิ่งใดเป็นแกนกลางในการพัฒนาการเรียนการสอน

1.3 ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ และจำเป็น และจะใช้วิธีการอย่างไรเพื่อนำมาเสริมสร้างขบวนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

- 1.4 เราจะใช้ยุทธวิธีการสอนอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนรู้

Beauchamp. George A, (1975, อ้างถึงใน สจัด อุทรานันท์, 2528) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน 4 ประการคือ

1. จุดประสงค์ทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระ และวิธีการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน
3. แนวการนำไปใช้สอน
4. การประเมินผล

บราวน์ และคณะ (Brown and Others,1977) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการสอนไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ และเนื้อหา ต้องเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และเนื้อหาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้แก่ การฝึกให้คิด การอภิปราย การเขียน การฟัง เป็นต้น
3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ถ้าเป็นผู้เรียนกลุ่มใหญ่ ผู้สอนมักใช้วิธีการบรรยาย ถ้ากลุ่มผู้เรียนมีขนาดกลางหรือเล็กก็ใช้การบรรยาย โดยมีการซักถาม ได้ตอบกัน มีการใช้สื่อการเรียนร่วมด้วย แต่ถ้าผู้เรียนมีเพียงคนเดียวก็จะใช้การศึกษาเป็นรายบุคคล ในลักษณะของการใช้สื่อผสม

4. บุคลากรมิได้หมายถึงผู้สอนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่จะหมายรวมถึงทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน การสอน
5. วัสดุ และเครื่องมือมีทั้งที่เป็นอุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และที่เป็นสื่อการศึกษา เช่น แบบเรียน หนังสือพิมพ์ ฟิล์มภาพยนตร์ สิ่งจำลอง การดูรายการวิทยุ เป็นต้น
6. สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องสื่อการศึกษา ห้องปฏิบัติการ และห้องนันทนาการ
7. การประเมินผลและการปรับปรุง การประเมินผลจะทำให้ผู้สอนสามารถทราบว่าการสอนนั้นมีข้อบกพร่องอะไร เช่น แผนการสอน จุดมุ่งหมาย สื่อการสอน เนื้อหา และความพร้อมของตัวผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไป

สมิตร คุณานุกร (2518) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนว่าควรจะมี 4 ประการคือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำไปใช้
4. การประเมินผล

สุจริต เพียรชอบ (2522) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. การเตรียมการสอน ประกอบด้วย การบันทึกการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ การใช้แผนการสอน คู่มือครู
2. การกำหนดวัตถุประสงค์การสอน ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ หลักการเกี่ยวกับการพัฒนา และ ใช้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคนิคการประเมินผลผู้เรียน การเขียนข้อสอบจากวัตถุประสงค์
3. การเลือกวิธีและเทคนิคการสอนประกอบด้วย วิธีสอน การนำเข้าสูบทเรียนการตั้งคำถาม การสร้างความสนใจ
4. การผลิตและใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย การเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิธีการรักษา สื่อการสอน การผลิตสื่อการสอนแบบง่าย ๆ
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเลือกรูปแบบ และวิธีการประเมินผล การสร้าง และเลือกใช้เครื่องมือทดสอบชนิดต่างๆ การออกข้อสอบปรนัย และ อัตนัย
6. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ประกอบด้วย การสอนซ่อมเสริม การให้การปฐมนิเทศ การจัดมุมหนังสือ การใช้กิจกรรมเสริม

บุญมี เณรยอด (2531) ;วนาภรณ์ ศุนาลัย (2535) ได้สรุปองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนไว้ 4 ข้อได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

สุพิน บุญชูวงศ์ (2532) ;บุหงา วัฒนนะ (2534) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอนสรุปได้ดังนี้

1. ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพ และความสามารถของผู้สอน อิทธิพลต่อการเรียนรู้ของ ผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษา เป็นเป้าหมายสำคัญของผู้สอน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดมวลงประสพการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด
3. สิ่งที่จะสอนได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์ กับ ความน่าสนใจ เหมาะสมกับ วัย ระดับชั้น

เกษร ธิตะจारी (มป.ป.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนสาขาศิลปศึกษาว่าประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. สื่อการสอน
5. การประเมินผล

สรุปว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงครู ผู้เรียน และสิ่งที่จะสอนเป็นหลัก รวมถึงยุทธวิธีที่จะนำมาใช้กับการจัดประสพการณ์ให้แก่ผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นที่ต้องการให้ได้รับ ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอนและการเลือกวิธีสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เช่นกิจกรรมเสริมต่างๆเป็นต้น แนวทางดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมต่างๆของการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอันกับระดับแรกในการดำเนินการ จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีคุณลักษณะ และพฤติกรรมตามต้องการวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษามีอยู่ 3 ระดับดังนี้คือ จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้ (สุมิตร คุณานุกร, 2518) เป็นจุดประสงค์ในลักษณะกว้างที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการเข้าไว้ด้วยกัน วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาของชาติ (สมบุญ ชาติพงศ์, 2523) ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย และทัศนะเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนนั้นมีความสำคัญต่างกัน และต้องการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่แตกต่างกันไปซึ่ง ทาบา (Taba,1962) ได้แบ่งวัตถุประสงค์ใหญ่ๆ4ประการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ เป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเสริมสร้างวัตถุประสงค์ระดับอื่นอีก3ระดับ และแต่ละระดับจะต้องมีการพิจารณาเลือก และจัดรวบรวมให้ดีเพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่วัตถุประสงค์อื่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการคิด ความสำคัญพื้นฐานของวัตถุประสงค์นี้จะรวมถึง ขบวนการของการสั่งกับ สิ่งที่เกี่ยวข้องกัน การจัดรวบรวมพินิจเพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่หลักการ การวิเคราะห์การแก้ปัญหา และการคาดคะเน ต่อไป เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทัศนคติ ซึ่งรวมถึงความรู้สึก และความอ่อนไหว การเสริมสร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตย และการส่งเสริมคุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นต้น

4. วัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะได้แก่ การฝึกฝนให้มีนิสัยรักการทำงาน การฝึกปฏิบัติ การมีทักษะสัมพันธ์เสริมสร้างทักษะพัฒนาแต่ละอย่าง และการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ทาบา ได้เสนอแนะว่า วัตถุประสงค์ในข้อแรก (เกี่ยวกับความรู้) สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาเลือกเนื้อหาสาระ และอีก3วัตถุประสงค์สามารถนำมาประกอบการพิจารณาในการเลือก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และวิธีการสอน

สำหรับเกณฑ์ในการกำหนดวัตถุประสงค์ (ทาบาTaba,1962 อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่ 2525) ได้เสนอแนะข้อมูล ในการกำหนดเกณฑ์เพื่อสร้างวัตถุประสงค์ โดยตั้งเป็นคำถามให้เราพิจารณาก่อนที่จะกำหนดวัตถุประสงค์จริงดังนี้คือ

1. สิ่งทั้งหลายที่เรากำลังพิจารณานั้นมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมของเราหรือไม่
2. สิ่งที่เรากำลังพิจารณาอยู่นี้มีส่วนสัมพันธ์ต่อเนื่องกันกับเนื้อหาสาระ และการเรียนรู้หรือไม่

3. สิ่งที่เรากำลังกำหนดเป็นวัตถุประสงค์นี้ได้แสดงถึงความแจ่มชัดเกี่ยวกับการเลือกและการจัดประสบการณ์เรียนรู้หรือไม่
4. การกำหนดวัตถุประสงค์นั้นได้แสดงถึงระดับพฤติกรรม ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนหรือยัง
5. การกำหนดวัตถุประสงค์นี้ได้ครอบคลุมถึงผลที่จะเกิดขึ้นมา โดยมีการตอบสนองของการปฏิบัติจริงที่โรงเรียนได้มากน้อยเพียงไร
6. การกำหนดวัตถุประสงค์แต่ละข้อได้แสดงเอกลักษณ์หรือมีลักษณะเฉพาะของมันเองมากน้อยเพียงไร มีการซ้ำซ้อนกับวัตถุประสงค์ข้ออื่นๆหรือไม่

จุดประสงค์เฉพาะวิชา

เป็นจุดมุ่งหมายที่ประกอบด้วยเนื้อหา และพฤติกรรมของบทเรียนนั้นๆ ที่ผู้สอนต้องการจะให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย (เกษร ธิตะจारी, 2542) จุดประสงค์เฉพาะจะบรรลุได้ต้องอาศัยบูรณาการในหลายองค์ประกอบที่เกิดจากการจัดกระทำในเฉพาะจะบรรลุได้ต้องอาศัยบูรณาการในหลายองค์ประกอบ ที่เกิดจากการจัดกระทำในเฉพาะวิชานั้น ที่สำคัญอย่างยิ่งคือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชา (สมบูรณ์ ชิตพงศ์ 2523) ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับจุดประสงค์เฉพาะวิชาไว้ดังนี้

เยาวดี ราชย์กุล (2521) ได้กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับวิชาที่จะสอนจะต้องมีการวางแผนจัดทำขึ้นก่อนดำเนินการสอน และการกำหนดนั้นจะต้องกำหนดไว้ในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ และวัดได้ วัตถุประสงค์เฉพาะที่กำหนดขึ้นมีความสำคัญต่อการสร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาคือจะช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด

จุดประสงค์การเรียนรู้

การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญมากที่ครูต้องปฏิบัติให้ได้เพราะประโยชน์ที่ได้รับนั้นมีมากมาย กล่าวคือ ช่วยในการวางแผนการสอนโดยเฉพาะการจัดเนื้อหา กิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์การสอนช่วยในการวัดและประเมินผลและช่วยส่งเสริม การเตรียมตัวของผู้เรียนด้วย (วุฒิ วัฒนสิน, 2541) ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายดังนี้

คิบเลอร์ และคณะ (Kible and Other, 1974) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้หรือวัตถุประสงค์ของการสอนว่าหมายถึง ข้อความที่บรรยายว่า ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้างหลังจากการเรียนการสอน ดังนั้นจุดประสงค์จึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนคาดหวังไว้ว่านักเรียนจะเกิด ให้เป็น ให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร (ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์, ทองพลู บุญอึ้ง และวิเชียร ไชยสุภี, 2537)

สมบุญณ์ ชิตพงศ์ (2523) ให้ความหมายของจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่าเป็นจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างเจาะจง โดยระบุลงไปว่าในการเรียนการสอนแต่ละครั้งต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอะไรบ้าง ส่วนมากมักจะกำหนดให้อยู่ในรูปของจุดประสงค์การเรียนรู้

กนก จันทร์ขจร (2531) ให้คำจำกัดความของคำว่า จุดประสงค์ของการเรียนรู้หมายถึงจุดหมายปลายทางหรือเป้าประสงค์ของการเรียนการสอนที่ผู้สอนกำหนดขึ้น ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเปลี่ยน พฤติกรรมเกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ

สรุปได้ว่าการดำเนินตามวัตถุประสงค์นั้นประกอบด้วยจุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะต้องกำหนดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีคุณลักษณะ และพฤติกรรมตามต้องการ ต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกัน กับนโยบายการ จัดการศึกษาของชาติ มีความสัมพันธ์กับมิติด้านต่างๆขององค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน เช่น วัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ ความคิด ทักษะคิและทักษะ ดังนั้นผู้สอนควรเลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียน สัมพันธ์กับเนื้อหา ประสพการณ์การเรียนรู้ และตอบสนองต่อการปฏิบัติจริงได้หรือไม่ มากน้อยเพียงไร

เนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระ เป็นรายละเอียดของเรื่องที่ใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการ วิธีการ และแนวปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องศึกษาความรู้จากคู่มือครูและแหล่งความรู้ต่างๆ อาจจะเขียนเฉพาะ หัวเรื่องเนื้อหา และนำรายละเอียดไปไว้ส่วนท้ายของแผนการสอน หรือจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอนก็ได้ (เตื่อนใจ อินทโกศรี,2544) เนื้อหาสาระจึงเป็นสิ่งที่ครูควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะเอกสารต่างๆนั้นควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย และทัศนะดังต่อไปนี้

กาเย่ และบริก (Gagne and Briggs,1974) ให้ความหมายว่าเนื้อหารายวิชาหมายถึงสาระการเรียนรู้ และประสพการณ์การเรียนรู้ เนื้อหารายวิชา ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์แบ่งออกได้หลายลักษณะเช่น (1) ข้อมูลที่เป็นความรู้ (2) เจตคติ (3) ทักษะ

ดาเยเมอร์ท (Diemert,1980) ได้กล่าวว่า เนื้อหา เป็นกระบวนการทางความรู้ และทักษะที่ตรงกับสาขาวิชา เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ จนเกิดประสพการณ์แต่เกิดสมรรถภาพตามขอบเขตของเนื้อหาที่ได้กำหนดขึ้นมา เพื่อเสริมสร้าง ความคิด สติปัญญาในขั้นพื้นฐาน

อ้าง บัณฑิต (2532) กล่าวว่าเนื้อหาวิชาหมายถึง ข้อมูล ความรู้ หรือสิ่งอันเป็นสาระ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรจากวิชาต่างๆซึ่งเมื่อนำมาให้ผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สรุปได้ว่าเนื้อหาสาระ เป็นกระบวนการทางความรู้ที่จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ซึ่งเมื่อนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ประเภทของเนื้อหาสาระ

สจัด อุทรานันท์ (2529) ได้จัดแบ่งประเภทของเนื้อหาวิชาที่มีความสอดคล้องกันโดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. ข้อเท็จจริง และความรู้ธรรมดา เนื้อหาสาระที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนนั้นจะต้องประกอบด้วยความรู้ ซึ่งอาจจะเป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือความรู้ที่ผู้เรียนอาจจะไม่เคยรู้ หรือไม่มี ความเข้าใจมาก่อน
2. ความคิดรวบยอด และหลักการ เป็นความรู้ที่มีความยาก และมีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าข้อมูล และข้อเท็จจริงธรรมดา
3. การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ เป็นเรื่องของกระบวนการคิด หรือฝึกให้เกิดความสามารถของสติปัญญา หรือปฏิบัติงานต่างๆ
4. ทักษะทางกาย เป็นเรื่องของความชำนาญ ความคล่องแคล่ว ว่องไว ทางกายในการ สอนการใช้ส่วนต่างๆ ของกล้ามเนื้อของร่างกาย
5. เจตคติ และค่านิยม หลักสูตรที่ดีจำเป็นจะต้องมีส่วนของการปลูกฝัง อบรมสั่งสอนให้ มีเจตคติ และค่านิยมในสิ่งที่ตั้งงามด้วย

เนื้อหาสาระเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงความยากง่าย ให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าเนื้อหาสาระง่ายเกินไป ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการ เรียนรู้ แต่ถ้าเนื้อหาสาระยากเกินไปก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลำบาก (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) เมื่อเลือกเนื้อหาวิชา และประสบการณ์มาแล้ว ยังต้องพิจารณาต่อไปว่าเนื้อหาสาระอะไรควรนำไป สอนก่อนหรือสอนหลัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผลสูงสุด จะต้อง คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ผู้เรียนควรรู้อะไร และควรมีประสบการณ์อะไรบ้าง
2. จะจัดลำดับของความรู้ และประสบการณ์เหล่านั้นอย่างไร จึงจะเกิดผลการเรียนที่สูง

สุด

ผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาที่นำมาสอนให้มีความเหมาะสม พิจารณาเนื้อหาที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนตามที่นักการศึกษาได้เสนอแนะไว้ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาสาระ 6 ประการดังนี้

1. เชื่อถือได้ และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้าง และความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ

สมิทร คุณานุกร (2518) ได้เสนอถึงวิธีการเลือกเนื้อหาวิชามาบรรจุลงในหลักสูตรนั้นมี 4 วิธีด้วยกันคือ

1. ใช้ความคิดเห็นตัดสิน เป็นวิธีใช้ความคิดเห็นของผู้พัฒนาหลักสูตร มาร่วมอภิปรายใช้ความรู้ความคิดเห็นตนเอง ว่าควรใช้เนื้อหาสาระอะไรบ้าง มาบรรจุไว้ในจัดการเรียนการสอน
2. ใช้การทดลอง เป็นวิธีที่ต้องการบรรจุเนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน เช่น วิชาศิลปะวิชาดำเนินการก็คือ เริ่มเนื้อหาที่เห็นว่าสอดคล้องกันกับเกณฑ์ขั้นก่อน แล้วก็ตั้งสมมติฐาน กำหนดสาระ รวบรวมข้อมูล นำผลทดลองมาเปรียบเทียบ สรุปเนื้อหาวิชาที่นำไปสอน
3. ใช้การวิเคราะห์ เป็นวิธีการเลือกเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ที่นิยมใช้มาก วิธีการคือการวิเคราะห์ที่จัดเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้ได้เรียนว่าการวิเคราะห์กิจกรรม แต่ถ้าการปฏิบัติงานในด้านอาชีพ ถ้าอยากทราบว่าผู้เรียนรู้นั้นต้องเรียนอะไรก็ใช้การวิเคราะห์งาน
4. ใช้ความคิดเห็นส่วนรวม เป็นวิธีจัดเนื้อหาวิชาโดยใช้ความคิดเห็นของคนหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชานั้นๆ

สุจริต เพียรชอบ (2526) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาดังนี้

1. มีความทันสมัย และถูกต้องของเนื้อหาวิชา คือเนื้อหาจะต้องมีสาระที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้
2. เนื้อหาเหล่านั้นควรเหมาะสมกับวัย ลักษณะ ตลอดจนความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะได้เรียนอย่างรู้คุณค่า ของวิชาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงตามมา

3. เนื้อหาวิชาเหล่านั้น ควรสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม เพื่อจะได้มีความหมาย และมีคุณค่า ช่วยให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้

4. เนื้อหาที่ควรบรรจุไว้หลักสูตรคือ ควรเลือกไว้ในห้องเรียนนั้น ควรเป็นประโยชน์ แก่ชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

5. เนื้อหาวิชาควรกว้างขวาง ลึกซึ้ง และมีสัดส่วนพอดี ไม่ควรเน้นในเรื่องปริมาณมากนัก ควรเน้นในแง่ที่จะช่วยให้เกิดความคิด มีวิธีคิด วิธีการเรียนรู้ เกิดความคิดรวบยอด สามารถถ่ายโยงความรู้ ความคิด อย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายๆกันได้

6. เนื้อหาวิชาควรเน้นในสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือไม่ควรเน้นในเรื่องวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ควรจะเน้นในเรื่องของการสื่อสาร สุนทรียภาพ และจริยธรรมด้วย

สจิด อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนว่า ในการเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าเนื้อหาสาระที่นำมาสอนง่ายเกินไปผู้เรียนก็ไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเนื้อหาที่นำมาสอนมีความยากเกินไปก็ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยความยากลำบาก ดังนั้นผู้สอนควรพิจารณาเนื้อหาประเภทใด ในประเภทเหล่านี้

1. ข้อเท็จจริง และความรู้ธรรมดา
2. ความคิดรวบยอด และหลักการ
3. การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์
4. ทักษะทางกาย
5. เจตคติ และค่านิยม

ศักรินทร์ สุวรรณไพโรจน์,ทองพูล บุญอึ้ง และวิเชียร ไชยสุภ (2537) ได้กล่าวถึงวิธีการเขียนเนื้อหาที่ดีไว้ดังนี้

1. เนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย ทันเหตุการณ์
2. การนำเสนอเนื้อหาควรจัดลำดับหัวข้อให้เหมาะสม โดยอาจเรียงลำดับตามเหตุการณ์หรือตามลำดับความยากง่าย
3. เขียนเนื้อหาให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ และครบถ้วนตามหลักสูตร
4. แต่ละส่วนควรประกอบด้วยการนำเข้าสู่เรื่อง การขยายความ และการสรุป
5. มีความยากง่ายเหมาะแก่ระดับของผู้เรียน
6. มีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม และยกตัวอย่างประกอบ มีตาราง ภาพ แผนภูมิประกอบเนื้อหาตามความเหมาะสม

7. มีการอ้างอิงถูกต้อง และเป็นระบบเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป คือ การเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลดีกับผู้เรียนนั้น จะต้องคำนึงถึงพื้นฐานเดิมบวกกับความยากง่ายของเนื้อหา กับความสามารถของผู้เรียน และมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ทักษะวุฒิภาวะความสนใจ และสนองความมุ่งหมายด้านต่างๆ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ ตรงกับความต้องการของการจัดการเรียนการสอนในทุกๆ ระดับของการศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน จนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างวัย วุฒิภาวะ และพื้นฐานประสบการณ์ของเด็กแล้ว จำเป็นต้องพิจารณาถึงความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญด้วย กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นโดยปราศจากความสนใจของนักเรียนแล้ว ย่อมมีโอกาสล้มเหลวได้ง่าย นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมใดๆ ยังต้องคำนึงถึงความสนใจระหว่างเพศอีกด้วย ผงกาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ (2544) ได้อธิบายว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความจำเป็นต่อการเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่ช่วยในการเรียนรู้ เช่น ทักษะการอธิบาย การค้นคว้า การนำเสนอ การพัฒนาทักษะการคิด เช่น วิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการที่ผู้เรียนจะบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ ต้องอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นแนวทางในการเรียนการสอน

ไทเลอร์ (Tyler,1971) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ไว้ว่า "ประสบการณ์เรียนรู้" หมายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และเงื่อนไขภายนอกในสิ่งแวดล้อม ที่เขาพอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้จึงเกิดโดยผ่านทางกระทำของผู้เรียน เขาเรียนรู้จากสิ่งที่กระทำไม่ใช่สิ่งที่ครูเป็นผู้กระทำ ดังนั้นจึงพอจะกล่าวได้ว่าประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหากับการกระทำของผู้เรียน

สมิตร คุณานุกร (2523) ได้ให้ความหมายว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงการจัดกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้อธิบายว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ต้องเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น ได้ฝึกปฏิบัติทั้งงานกลุ่ม และงานรายบุคคล ฉะนั้นการจัดกิจกรรมต้องเน้นให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง กิจกรรมต้องมีความเหมาะสม มีความน่าสนใจ และมีความคิดสร้างสรรค์

ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอน

สมิตร คุณานุกร (2518) ได้ให้ความสำคัญกับเกณฑ์ในการพิจารณาว่า จะนำมาสอนให้เกิดผลดีนั้นสรุปได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่เลือกมาสอน ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน
2. กิจกรรมนั้นควรก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
3. กิจกรรมนั้นควรจะอยู่ในขอบเขตที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้
4. กิจกรรมนั้นควรส่งเสริมจุดประสงค์หลายๆ ด้าน
5. กิจกรรมนั้นควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

สมุน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน
2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรเร่งให้ผู้เรียนได้แสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรให้โอกาส และเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนในชั้นเรียน
4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองของผู้เรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับความคิดรวบยอดของการสอน ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนที่กำหนดไว้ และอยู่บนพื้นฐานของเนื้อหา และประสบการณ์ที่นำมาใช้ในการสอน
2. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะของการคิด การวิเคราะห์ การเลือก การตัดสินใจ และทักษะอื่นๆ ที่จำเป็น
3. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม ความรู้สึกความนึกคิดของผู้เรียนในทางที่ดี และมีประโยชน์

4. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับวัย และประสบการณ์ ช่วงความสนใจ ระดับวุฒิภาวะ และความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน

5. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อกลางในการบูรณาการในเรื่องของเนื้อหา ประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้น ปัญหา ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ให้เกิดความกลมกลืนในการเรียนรู้ มีความใหม่ และทันสมัยอยู่เสมอ

6. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีสาระน่าสนใจ สามารถสอดแทรกความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และต้องมีส่วนท้าทายให้นักเรียนรู้จักคิด การให้เหตุผล และการแสวงหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง

7. กิจกรรมการเรียนการสอนควรสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง การทำตามกฎระเบียบ และขั้นตอนที่กำหนดไว้

8. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีส่วนของการพัฒนาในเรื่องของการทำงานร่วมกัน

9. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องไม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ผลการแพ้ชนะมากเกินไปทุกคนควรมีความพอใจ และรู้จักการยอมรับ เพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นเสมอ

10. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องสามารถปรับเนื้อหา และประสบการณ์ซึ่งเป็นนามธรรมที่ท้าทาย ไม่น่าสนใจให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ เคลื่อนไหว น่าสนใจ และมีส่วนสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ห้องเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2537) ได้กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนการสอนควรมีลักษณะดังนี้

1. ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติมากที่สุด (โดยมีครูคอยชี้แนะ) ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมาย

2. ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง

3. ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกระบวนการ

4. สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ท้องถิ่น มุ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

5. ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปราคาสูง

สรุปได้ว่า ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ต้องเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ แก้ปัญหาเป็น มีฉัตรระหนัก มีจิตสำนึก และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และชีวิตในการทำงานได้ สามารถแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ดี ดังนั้นผู้สอนในฐานะของผู้จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนควรคำนึงถึงประสบการณ์หรือสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตาม

เป้าหมายของหลักสูตร ให้ความสนใจติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด คอยกระตุ้นให้คำแนะนำและช่วยเหลือ รวมถึงการร่วมคิด ร่วมทำ และสร้างบรรยากาศจนนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สำหรับลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้นควรมีการบูรณาการในเรื่องเนื้อหา และมีสาระที่น่าสนใจเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุดช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้แลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์ความรู้ไป

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในแต่ละครั้ง หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นย่อมมีความสำคัญ ที่จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ รู้จักเรียนรู้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีการบูรณาการความคิด นักเรียนรู้จักตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง (ชวลิต โปธิ์นคร, 2544) ดังนั้นนักการศึกษาจึงได้กำหนดหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ชัยฤทธิ์ ศิลาดเดช (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่าการเขียนกิจกรรมการเรียนการสอนควรระบุบทบาทของครู และนักเรียนให้ชัดเจนเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการเก็บรวบรวมผลงาน และการประเมินผลความก้าวหน้าทางการเรียน โดยนำจุดประสงค์นำทางมาวิเคราะห์เพื่อการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักเรียน จากการแสดงพฤติกรรมหรือสร้างผลงานตามจุดประสงค์ โดยกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นควรเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมความร่วมมือมือทางการเรียน และสอดคล้องกับชีวิตจริง แบ่งเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ นักเรียนต้องลงมือปฏิบัติเน้นผลสัมฤทธิ์เฉพาะต่อนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมให้นักเรียนทดลอง กิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง กิจกรรมการฝึกหัด อบรมกิจกรรม การฝึกฝน เพิ่มเติม เป็นต้น
2. กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งฝึกกระบวนการคิด กิจกรรมการเรียนการสอนประเภทนี้ กระบวนการใช้ความคิด และมุ่งพัฒนาระดับสติปัญญาของนักเรียนได้แก่ การอภิปราย การโต้เถียง การถกเถียง การเรียนการสอนแบบอุปนัย การจัดการเรียนการสอนแบบนิรนัย เป็นต้น
3. กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา ใช้ปัญหาเป็นสื่อให้นักเรียนฝึกกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ได้แก่การจัดกิจกรรมการสอนแบบสืบเสาะ แบบอริยสัจสี่ แบบธรรมสภาัจฉา เป็นต้น

4. กิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเล่น และแสดง เน้นให้นักเรียนทำกิจกรรมที่มีการแสดงท่าทางการเคลื่อนไหว และ/หรือการแสดงออกต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดหรือส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ที่ต้องการ ได้แก่ การร้องเพลง การเล่นเกม การเล่นละคร การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

5. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนศึกษานอกห้องเรียน เน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆนอกห้องเรียน เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความต้องการ ได้แก่ การทัศนศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน การค้นคว้าทำรายงาน หรือโครงการ เป็นต้น

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ ทองพูล บุญอึ้ง และวิเชียร ไชยสุภี (2537) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

1. ควรสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชานั้นๆ
2. ควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่
3. ควรจัดให้สอดคล้องกับสาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้
4. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลายรูปแบบ หลายวิธีให้สอดคล้องกับความสนใจและระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน

5 ควรเขียนกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจน

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (2537) ได้เสนอแนะแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. กิจกรรมนั้นต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์คือ เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่จุดประสงค์ที่วางไว้
2. ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติให้มากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะหรือเพิ่มเติมในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น
3. เป็นไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงสิ้นสุดการสอน ซึ่งมักจะมีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้น คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน และขั้นสรุป
4. กิจกรรมนั้นมีหลายลักษณะ ไม่ใช่เพียงหนึ่งหรือสองลักษณะที่ซ้ำๆเพราะจะทำให้ นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย
5. กิจกรรมนั้นเหมาะสมกับเวลาที่กำหนดไว้ และสามารถปฏิบัติได้
6. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
7. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์สนุกสนาน และเป็นกันเอง
8. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

กล่าวโดยสรุป หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรสัมพันธ์กับจุดประสงค์ของการเรียนทั้ง 3 ด้านคือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้กับสภาพการณ์ต่างๆ และสอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจ ภูมิภาวะ เพศ ประสบการณ์ และสติปัญญาของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกมีส่วนร่วมในการค้นหาวิธีการแก้ปัญหา และการแสวงคำตอบอย่างมีเหตุผล โดยครูผู้สอนคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ไปพร้อมกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการแสดงออก และส่งเสริมประสบการณ์ใหม่ เช่น การทัศนศึกษา การจัดนิทรรศการหรือการทำโครงการ เป็นต้น โดยผู้สอนต้องจัดกิจกรรมออกเป็น 3 ส่วนคือ กิจกรรมการเรียนการสอนขั้นนำ ขั้นปฏิบัติ และขั้นสรุปการเรียนรู้ทั้งหมดเพื่อให้เกิดมโนคติ

วิธีสอน

ในการนำหลักสูตรไปใช้เป็นการกระบวนการที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นการปฏิบัติขึ้นมาได้แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ การสอน หรืออาจกล่าวได้ว่าการสอนเป็นหัวใจของการนำการจัดการเรียนการสอนไปใช้ และบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้คือครู (สมิตร์ คุณานุกร, 2518) ดังนั้นการสอนที่ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีนั้นจะต้องให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ และพยายามค้นหาหนทางไปสู่เป้าหมายนั้น โดยใช้กระบวนการในการถ่ายโอนความรู้ด้วยทักษะการตีความ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการทำกิจกรรมทางกาย และสมอง ซึ่งในเรื่องของวิธีสอนได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้คือ

วารี ติระจิตร (2530) กล่าวถึงวิธีสอนคือการจัดกิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดความงอกงาม และพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

กาญจนา เกียรติประวัติ (2534) ได้กล่าวว่า วิธีสอนหมายถึง วิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้เทคนิคการสอน เนื้อหาวิชา และสื่อการสอนเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวว่า วิธีสอนหมายถึง กระบวนการต่างๆที่ผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุปว่าวิธีสอนเป็นวิธีการที่ครูใช้ในการสอนผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นการสอนที่ครูควรนำมาใช้นั้น จะเป็นการช่วยให้ครูได้ทราบถึงรายละเอียดของการสอนในแต่ละคาบเรียนหรือแต่ละครั้ง การสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายนั้น ครูควรใช้วิธีการสอนหลายๆแบบ เพราะในการ

สอนแต่ละครั้ง แต่ละวิชา จะประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหลายประการ ซึ่งบรรลุผลได้ต้องอาศัยวิธีสอนที่เหมาะสม (สุมิตร คุณานุกร, 2523)

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้กล่าวถึงการสอนวิธีใดก็ตามครูเป็นผู้เลือกใช้ อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังนี้

1. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับตัวครูมากน้อยเพียงใด ครูมีความรู้ความสนใจ และความถนัดทางศิลปะด้านใดก็ควรใช้แบบนั้น และแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับตัวครูต่อไปเรื่อยๆ
2. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอนเพียงใด
3. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอน
4. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจำนวน และลักษณะของนักเรียน
5. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับบทบาท และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

ฮาเบอร์แมน เอ็ม และสทินเนทท์ ที เอ็ม (Harberman.M and Stinnet T.M,1973) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับครูที่มีสมรรถภาพนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในด้านวิธีสอน มีความรู้ในเนื้อหาเป็นอย่างดี มีวิชาที่ครูต้องเรียนรู้วิธีสอนวิชาต่างๆ เช่น วิธีสอนศิลปะ วิธีสอนอื่นๆ เป็นต้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ วิธีสอนอาจมีหลายวิธี ดังนั้นครูที่ดีจะต้องเรียนรู้รายละเอียดของวิธีสอนแต่ละวิธี และเลือกใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ซึ่งนักการศึกษาได้เสนอแนะ วิธีการสอนซึ่งมีหลายวิธี ดังนี้ คือ

1. วิธีสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีการสอนที่ใช้กันมานาน โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ให้ ข้อมูล เป็นผู้ชี้แนะการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม วิธีการสอนแบบนี้ถ้าไม่ได้รับการปฏิบัติจากครูอย่างจริงจัง ก็จะทำให้ประสิทธิภาพของการสอนลดลง และผู้เรียนจะไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการ เพราะนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นนอกจากการฟังแล้วจดตาม การบรรยายนี้ใช้เป็นการกระตุ้นความสนใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นการให้ความรู้ให้ข้อมูลต่างๆ ใช้ได้ดีเพื่อการถ่ายทอดความรู้

2. วิธีสอนแบบอภิปราย และซักถาม เป็นวิธีที่ปฏิบัติผสมผสานกันกับ แบบแรก เพราะหลังจากการบรรยายแล้ว จะต้องมีการอภิปรายถามตอบปัญหาตามมา โดยครูแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม เพื่อไปค้นคว้าข้อเท็จจริงนำมาอภิปรายสรุปผลในตอนท้าย วิธีการสอนแบบนี้จะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนในแง่ของการใช้ ความคิด วิเคราะห์ วิจาร์ณ และการนำไปประยุกต์ใช้ ช่วยให้ผู้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ดีขึ้น ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยความรู้ตนเอง มีความรู้กว้างขวางให้ผู้เรียนรู้จักการสื่อความหมาย ควบคุมอารมณ์ในการถกเถียงในระหว่างอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่ม วิธีการสอนแบบนี้ใช้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ด้วย หรือช่วยให้นักเรียนเข้าใจความรู้ต่างๆที่ได้เรียนมาแล้วอย่างถ่องแท้มากขึ้น วิธีการสอนแบบนี้ยังช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียนได้

ดีขึ้นเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นวิธีช่วยเสริมให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาปัญหาต่างๆ และฝึกหัดหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยกำลังความคิดความรู้ของตนเอง

3. วิธีสอนโดยให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนได้แสดงออกตามความถนัดภายใต้การดูแล และการสอนแนะนำของครูอันเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาความองอาจทางด้านสติปัญญา เป็นวิธีการสอนที่สนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้ตัดสินใจในการวิเคราะห์ข้อมูล และการเลือกวิธีการแก้ปัญหา

4. วิธีสอนแบบสาธิต การสอนแบบสาธิตในศิลปศึกษานั้น ครูควรสาธิตในหลายวิธีการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ และมีทางเลือกนำไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้ให้เรียนคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น และไม่สนับสนุนการลอกเลียนแบบ

5. วิธีสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ วิธีการสอนแบบนี้เริ่มปฏิบัติกันในโรงเรียนใหญ่ โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ รูปภาพ ฟิล์ม ภาพยนตร์ และเครื่องสองแบบโปรแกรม นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือ CAI ซึ่งนับเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับความสนใจนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษามากขึ้น และทำให้เกิดผลการสอนที่มีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม เพราะมีความน่าสนใจ ทำให้นักเรียนมีแรงดลใจมีส่วนร่วมในการเรียนรู้วิธีการสอนแบบนี้ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการสอน เป็นผลให้การสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งครูมักใช้แต่กระดานดำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้โปรแกรม ช่วยให้นักเรียนได้เรียนไปตามขอบเขตความสามารถของตนเองโดยทั่วๆ ไปแล้ววิธีนี้ช่วยให้เกิดแรงดลใจในการเรียนสูง นักเรียนมีส่วนร่วมมากในการเรียน

6. วิธีสอนแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์ผลงานศิลปะ วิธีการสอนแบบนี้เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ นำหลักทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์ผลงานตนเอง ผู้อื่น และครูต้องให้ความสำคัญกับการสอนหลักเกณฑ์การวิจารณ์ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง (ชลอ พงษ์สามารถ ,2526)

7. วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของการศึกษาในเชิงของทักษะพิสัย ประสบผลอย่างดีเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำจริง ทำให้ได้ประสบการณ์ตรงเรียนรู้ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะ และทักษะต่างๆ ได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ วิธีสอนแบบนี้ ครูศิลปะนิยมนำมาใช้สอนศิลปศึกษา และเกิดผลดีต่อการเรียนการสอน ที่ใช้ในการพัฒนาทักษะที่ต้องการ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ และการฝึกฝนด้วยตนเอง ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจ และรู้จักใช้เครื่องมือต่างๆ ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยการกระทำ

8. วิธีสอนแบบบูรณาการ คือ การสอนโดยนำความรู้ในหลายเรื่องมาสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์หลายอย่าง ภายในระยะเวลาของการสอนเดียวกัน ช่วยให้การสอนนั้นไม่ แยก

ออกไปตามวิชาต่างๆ การสอนแบบบูรณาการยังส่งผลให้เกิดความรู้ที่เป็นการจัดการศึกษาให้เป็นเอกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาทักษะทางศิลปะที่สมบูรณ์แบบ

นอกจากนี้ จอห์น เอ. ไมเคิล (John A. Michael, 1983) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนว่ามีอยู่ด้วยกัน 3 แบบคือ

1. การสอนแบบบอกโดยตรง เป็นวิธีสอนแบบที่ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนทำโดยตรง ให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำตามคำแนะนำของผู้สอนด้วยวิธีการลอกเลียนแบบจากหนังสือ จากแบบจำลองจากแบบที่ผู้สอนเขียนหรือจากของจริง การสอนแบบนี้เป็นการสอนตามทฤษฎีเหมือนจริงแบบไร้มายาคือการถ่ายทอดตามธรรมชาติที่เด็กรับรู้ ตามวุฒิภาวะของวัย โดยมีได้มีความรู้ในด้านศิลปะมาก่อน การสอนด้วยวิธีการนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าผู้เรียนจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้เองเมื่อได้เห็น และลองทำหลายๆ ครั้ง จะทำให้ผู้เรียนเกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมา

2. การสอนแบบแสดงออกอย่างเสรี เป็นวิธีสอนที่ปราศจากการบังคับควบคุม ผู้เรียนได้รับอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ตามความพอใจของตัวเอง วิธีนี้ยึดถือกระบวนการมากกว่าการผลิตเป็นวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลิน และเกิดความสนใจที่จะเรียนในระยะเวลาเริ่มต้นก่อนที่จะเริ่มสอนเนื้อหาสาระ

3. การสอนแบบมีความมุ่งหมายในการเรียน เป็นวิธีสอนศิลปะ ที่ให้ผลเป็นที่พึงพอใจ เพราะผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเพียงพอ ในด้านอารมณ์ และความคิด การสอนศิลปะแบบนี้มีหลัก 2 ประการคือการกระทำนั้นต้องมีความมุ่งหมายเป็นสิ่งสำคัญ และต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลการสอนศิลปะแบบมีความมุ่งหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม รู้จักคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม ต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในความรู้สึกรักของวัตถุ และรูปทรง โดยสนับสนุนให้ทำงานจนประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้รู้จักความหมายในสิ่งที่ตนเองเขียน มากกว่ากฎเกณฑ์ในการเขียนภาพนั้นๆ

การเลือกวิธีสอน

การเลือกวิธีสอนเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพื่อจะได้วิธีการสอนที่เหมาะสมและมีประโยชน์ซึ่งเทคนิควิธีสอนแต่ละอย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างทักษะข้อความรู้ ประสบการณ์ และการมีโอกาสแสดงบทบาทในการเรียนของผู้เรียนแตกต่างกันไป ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมในระดับใดก่อนที่จะเลือกเทคนิควิธีการที่มีจุดเด่นหรือการมีคุณค่าในการเสริมทักษะข้อความรู้ และพฤติกรรมที่กำหนดนั้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุจุดหมายปลายทางที่ต้องการ (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542)

สุจริต เพียรชอบ (2522) ได้กล่าวถึงวิธี และเทคนิคการสอนว่าประกอบด้วย

1. วิธีการสอน
2. การนำเข้าสู่บทเรียน
3. การตั้งคำถาม
4. การสร้างความสนใจ

สัจด์ อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงการเลือกเทคนิควิธีการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกเทคนิค และวิธีการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชาต่างๆ และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย ดังนั้นผู้สอนควรจะได้ศึกษาถึงเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆให้รู้ถึงข้อดี และข้อจำกัดของวิธีสอนเหล่านั้นให้รู้ว่าวิธีสอนเหล่านั้นเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาประเภทใดหรือเหมาะสมกับผู้เรียนในวันใด

กรมวิชาการ (2532) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยทดลองเกี่ยวกับการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ สรุปได้ว่าเทคนิควิธีสอนที่สามารถทำให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มี 2 ลักษณะคือ

1. เทคนิควิธีสอนที่ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทนำ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมคือ การตั้งปัญหาคำถามให้นักเรียนตอบ การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การอภิปรายซักถาม การสาธิต การทดลอง การค้นคว้า รายงาน การใช้วิทยากรท้องถิ่น การใช้โสตทัศนูปกรณ์ การศึกษา นอกสถานที่ การให้ตัวแบบ การปรับพฤติกรรม การสร้างความตระหนัก การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ การร้องเพลง การฝึกทักษะ และการใช้ใบงาน

2. เทคนิควิธีสอนที่นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม และครูเป็นที่ปรึกษาคือ การจับทเรียนสำเร็จรูป การสร้างสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นละคร การใช้กิจกรรม การละเล่นพื้นเมือง การเล่นเกม การแข่งขันการฝึกปฏิบัติจริง การได้วาที การใช้กระบวนการกลุ่ม การระดมสมอง การแสดงนิทรรศการ

บุญชม ศรีสะอาด (2537) กล่าวถึง การเลือกวิธีสอนนั้นมีข้อควรพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆดังนี้

1. จุดประสงค์ของบทเรียน การที่จะเลือกใช้วิธีสอนใดวิธีนั้นต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียนกล่าวคือ เป็นวิธีที่มั่นใจว่าจะสามารถช่วยให้บรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ลักษณะของเนื้อหาสาระ ควรเลือกวิธีสอนบางวิธีสามารถใช้ได้กับผู้เรียนหลายวัยหลายประเภท แต่บางวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียนบางวัย บางประเภท จึงต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนนั้นๆ

3. ลักษณะของผู้เรียน มีวิธีสอนบางวิธีสามารถใช้ได้กับผู้เรียนหลายวัยบางประเภท จึงต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนนั้นๆ

4. เวลา ในการสอนแต่ละครั้งมีเวลากำหนดให้นานเท่าใด ตามช่วงเวลาดังกล่าวเพียงพอ สำหรับการสอนด้วยวิธีนั้นๆหรือไม่ จะต้องพิจารณาให้รอบคอบ

5. สถานที่ สถานที่ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องพิจารณาสอนบางวิธีจำเป็นต้อง จัดสภาพห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสม เช่น วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ วิธีสอนแบบอภิปราย กลุ่ม วิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นคู่เป็นต้น แต่ละวิธีมีการจัดสภาพห้องแตกต่างกัน เราสามารถจัด สภาพห้องเรียนได้ตามที่ต้องการได้หรือไม่

6. จำนวนผู้เรียน ผู้เรียนมีจำนวนมากน้อยเท่าใด จำนวนผู้เรียนดังกล่าวนั้นเหมาะสมกับ วิธีที่ใช้หรือไม่

เลิศ อานันทนนะ (2518) ได้กล่าวถึง การเลือกใช้วิธีการสอนว่า ครูควรเลือกใช้วิธีการ สอนหลายๆวิธี เพราะยังไม่มีวิธีการสอนแบบใดที่ดีที่สุด โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุง ผู้สอนจึงควร ทดลองค้นคว้าวิธีการสอนใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันอยู่เสมอ

สรุปได้ว่าผู้สอนควรเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และจุดมุ่งหมายการสอนโดย ใช้วิธีที่หลากหลายจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอน แล้วยังทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจ และเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนเพิ่มขึ้น

การประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตาม และประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนครอบคลุมทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ/ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมการประเมินต้องปรับเปลี่ยนไป จากเดิม โดยมีตัวบ่งชี้ แสดงคุณภาพของผู้เรียนตามมาตรฐานการประเมินเกี่ยวกับด้านความรู้จะ ประเมินความรู้ที่พัฒนาแล้วคือการนำความรู้ไปใช้ และรวมทั้งการประเมินทักษะ และประเมินเจตคติผสมผสานกัน

การประเมินด้วยตนเองจึงเป็นแก่นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการประเมินอาจทำได้ โดยจัดให้มีการประเมินร่วมกันโดยให้ผู้เรียนประเมินตนเอง ให้กลุ่มเพื่อนนักเรียนประเมินผู้เรียน และผู้สอนประเมินผู้เรียนแล้วนำการประเมินทุกส่วนมาสรุป เป็นผลการประเมินขั้นสุดท้าย และการประเมินควรทำอย่างต่อเนื่องคือประเมินระหว่างเรียน และประเมินผลรวบยอดที่สำคัญคือ จะไม่เน้นผลงานศิลปะเป็นตัวหลักในการกำหนดคุณภาพ และความสำเร็จของผู้เรียน (กระทรวง ศึกษาธิการ,2545)

นอกจากนี้ในหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และมีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน ศิลปะอย่างต่อเนื่องซึ่งการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการครบทั้ง 3 ด้านคือพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย แต่ในสภาพที่เป็นอยู่สถานศึกษาแทบทั้งหมดจะใช้แบบทดสอบ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการวัดและประเมินผลเป็นหลักจึงสามารถวัดผลด้านพุทธิพิสัยได้เพียงด้านเดียวการวัด และประเมินผลที่ผ่านมาจึงไม่สามารถแสดงผลสัมฤทธิ์ และระดับพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (เฉลิมพล พิณฑทอง, 2542) ดังนั้นในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดผล และประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ทำให้ผู้สอนควรมีแนวทางของการวัดและประเมินผลผู้เรียนจนสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่โดยอาศัยการวัด และประเมินผลตามสภาพจริงเป็นตัวกำหนด

การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นวิธีที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของ ผู้เรียน เป็นการประเมินเชิงคุณภาพในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติ ผลการปฏิบัติ และเจตคติของผู้เรียน โดยประเมินจากที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมหรือสร้างผลงานออกมาเพื่อที่จะแสดงตัวอย่างความรู้ และทักษะของตน วัตกินส์ (Wiggins อ้างถึงใน Airasian, 1997) ครูผู้สอนจะสามารถมองเห็นพฤติกรรมความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างเรียนทำให้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาผู้เรียนให้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มศักยภาพ สามารถรู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ประเมินตนเองได้ และรู้จุดบกพร่องที่ควรแก้ไข ผลงานที่สำเร็จออกมาจะมีคุณค่ามีความหมายต่อผู้เรียนมากเพราะได้แก้ไขปรับปรุงตลอดเวลา (เบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว, 2544)

การประเมินผลจะเป็นการประเมินตามสภาพที่แท้จริงก็เมื่อการประเมินผลทำให้นักเรียนได้ทำงานที่มีความหมาย และมีคุณค่ามีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และการประเมินผลจะให้ความรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้มากกว่าจะเป็นการทดสอบปกติธรรมดา

ทั้งนี้โดยครอบคลุมทักษะการคิดขั้นสูง การประสานเชื่อมโยง ความรู้ในสาขาต่างๆอย่างกว้างขวาง ฮาร์ต (Hart, 1996 และ กรมวิชาการ, 2544)

ครีฟตัน (Crafton อ้างถึงใน Wiener and Cohen, 1997) ได้กล่าวถึง การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงจะใช้เกณฑ์ที่หลากหลายในการวัดค่าปฏิบัติการของวิชาต่างๆที่สอนในโรงเรียน และจะต้องอาศัยการรวบรวมปฏิบัติการต่างๆจากกิจกรรมการเรียนรู้จริงประกอบด้วย ดังนั้นในการประเมินผลครูต้องนำสิ่งที่ต้องการประเมินมาผสมผสานแล้วเลือกวิธีประเมินให้เหมาะสมซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 วิธีดังนี้ (ชนาธิป พรกุล, 2544)

1. การใช้แบบทดสอบแบบคำตอบมีตัวเลือก แบบทดสอบนี้มีลักษณะเป็นคำถามที่มีหลายคำตอบ ให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ดีที่สุด ตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์คือ จำนวนหรืออัตราส่วนของคำถาม และคำตอบที่ถูกต้อง

2. การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย แบบทดสอบอาจเป็นคำถาม การให้อธิบายวิธีการแก้ปัญหาการเปรียบเทียบเหตุการณ์ หรือการตีความข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ผู้เรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลแล้วเขียนคำตอบที่แสดงมโนทัศน์ของเรื่องนั้นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์คือจำนวนที่ได้รับจากคะแนนเต็ม

3. การแสดงพฤติกรรม ผู้เรียนทำกิจกรรมที่กำหนด โดยมีครูคอยสังเกตกระบวนการใช้ทักษะต่างๆหรือประเมินจากผลผลิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีทักษะในการผลิตอย่างมีคุณภาพเช่นงานประดิษฐ์ ตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์คือการจัดระดับ คุณภาพของพฤติกรรมหรือผลผลิต

4. การสื่อความหมายระหว่างครู และผู้เรียน ครูอาจใช้วิธีถามคำถามระหว่างสอน สัมภาษณ์ สนทนา ประชุม ฟังการอภิปรายของผู้เรียน หรือสอบปากเปล่า

ส่วนผลของการประเมินจะเกิดประโยชน์เมื่อการประเมินผลมีคุณภาพสูงคุณภาพหมายถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สิ่งที่ประเมินชัดเจน
2. วิธีการเหมาะสม
3. การเป็นตัวแทน และอ้างอิงได้
4. มีความเที่ยงตรงปราศจากอคติ และการบิดเบือน

กรมวิชาการ (2544) ; สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543) และอุดมศักดิ์ นาคี (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการประเมินผลโดยการปฏิบัติจริงดังนี้คือ

1. กระทำได้ดีตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ โดยการตัดสินใจของมนุษย์ในการให้คะแนน
2. กำหนดปัญหาหรืองานแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้เรียนสร้างคำตอบเอง ให้ตอบด้วยการแสดงความคิดสร้างสรรค์ ผลิต หรือทำงาน
3. เน้นสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนถึงชีวิตจริง และเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริง
4. การประเมินผลเน้นให้ผู้เรียน ผลิต สร้าง หรือทำบางสิ่งๆ ที่เน้นทักษะ การคิดที่ซับซ้อน การพิจารณาไตร่ตรอง การทำงาน และแก้ปัญหา นั่นคือการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา
5. ต้องใช้ข้อมูลอย่างหลากหลาย พยายามที่จะรู้จักผู้เรียนในทุกแห่งทุกมุม ข้อมูลจึงต้องได้มาจากหลาย ๆ ทาง เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลต้องมีหลากหลายประเภท
6. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง
7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า จะประเมินตรงไหน เรื่องอะไร การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทำให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผนการเรียนรู้ รู้ว่าความต้องการของตนเองว่าอยากรู้อยากทำอะไรบ้าง ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดอย่างแท้จริง
8. เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่นการวิเคราะห์การสังเคราะห์ เป็นต้น
9. เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน และจำแนกแจกแจงมากกว่าการเน้นจุดอ่อน ไวเนอร์ และโคเฮน (Wiener and Cohen ,1997)
10. เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน และก่อให้เกิดการใช้สหสาขาวิทยาการในเรื่องต่าง ๆ

บูกี, ฟอริกาตี และเบลการ์ดี (Burke, Forgarty and Belgrad อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) ยังได้เสนอว่าการประเมินตามสภาพที่แท้จริงมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย คือ สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
2. งาน และมาตรฐานต้องชัดเจนมีขอบเขตที่แน่นอน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
3. สะท้อนลักษณะเฉพาะตัว นักเรียนมีโอกาสแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด เหตุผลในการทำไม่ทำ ชอบไม่ชอบในสิ่งต่าง ๆ

4. มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ร่วมมือกันประเมินนักเรียนไม่มีความเครียด

5. ผลผลิตมีคุณภาพ และมีการแสดงผลงานต่อสาธารณะเพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่นักเรียนด้วย

การดำเนินงานเพื่อประเมินสภาพจริงมีกระบวนการหรือขั้นตอนดังนี้

1. ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการโดยวิเคราะห์จากหลักสูตรแม่บท หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น คู่มือการเรียน เป็นต้น โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ/ความหมายของผลสัมฤทธิ์

2. กำหนดแนวทางของงานที่ต้องปฏิบัติ
3. กำหนดรายละเอียดของงาน
4. กำหนดกรอบการประเมิน
5. กำหนดวิธีการประเมิน
6. กำหนดตัวผู้ประเมิน (ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน)
7. กำหนดเกณฑ์ประเมิน

ข้อดีหรือประโยชน์ของการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง

ไวเนอร์ และโคเฮน (Wiener and Cohen, 1997) ได้สรุปจากทฤษฎีของ Baker Mearoff และ Wiggins ในเรื่องของประโยชน์การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงดังต่อไปนี้

1. ใช้งานที่มีลักษณะปลายเปิด และสะท้อนกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่แท้จริงซึ่งพัฒนา
ยุทธวิธีการเรียนการสอนที่สำคัญ
2. เป็นการวัดผลที่อยู่ในระบบของการเรียนการสอนตามปกติ โดยเน้นการใช้ทักษะความ
รู้ความเข้าใจในระดับสูง ที่ประยุกต์ใช้ข้ามสาขาวิชา
3. ส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลายชนิดในการบันทึกผล การเรียนรู้ใน
ภาพกว้างที่ได้มาจากสภาพการณ์ต่าง ๆ และสามารถใช้ได้กับรายบุคคล และเป็นกลุ่ม
4. ต้องมีการปฏิบัติการที่เด่นชัดที่แสดงให้เห็นกระบวนการแก้ไขปัญหาในการแก้ไข
ปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนสูง
5. นักเรียนร่วมกำหนดทางเลือก และติดตามผลการทำงานด้วยตนเอง
6. ได้รับการยอมรับว่าสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และประเภทของนักเรียนได้ดี
7. เป็นการร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียนในฐานะผู้มีส่วนสำคัญของการประเมิน
ผลและเป็นการส่งเสริมกัน กระบวนการทำให้เกิดผลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อครู และนักเรียน
เอง
8. ให้คะแนนโดยเกณฑ์หลาย ๆ เกณฑ์ที่นำมาสังเคราะห์ขึ้นมาโดยผู้ที่มีความรู้ ความ
สามารถในด้านนี้โดยเฉพาะ และไม่เน้นว่าผลการศึกษจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์สมมติฐาน
9. ไม่กำหนดเวลาอย่างไรเกณฑ์หรือไม่เป็นไปตามสภาพต่อปฏิบัติการหนึ่งๆนอกจาก
นั้นยังส่งเสริมการประเมินในระยะยาว
10. มักมีการกระทำที่ปรากฏเด่นชัดต่อสาธารณะในการบันทึกผลการเรียนรู้
11. เน้นที่สาระสำคัญของลักษณะบ่งบอกการเรียนรู้มากกว่าเพียงแต่ดูปริมาณของ
ความ บกพร่อง
12. สนับสนุน และสะท้อนให้เห็นการปฏิรูประบบโรงเรียน และทบทวนพัฒนาการจัดการ
เรียนการสอน
13. ไม่เน้นการเปรียบเทียบว่างานของนักเรียนแต่ละคนมีลักษณะเสี่ยงทางจรรยา
มารยาทน้อยกว่ากัน โดยสนใจในความเป็นปัจเจกบุคคล ความแตกต่าง และความซับซ้อนของ
ความคิดมากกว่า

14. ไม่ใช่การกระทำสิ่งที่ไร้ประโยชน์ และประหยัดค่าใช้จ่าย สำหรับการฝึกอบรม วัสดุ อุปกรณ์ และไม่ต้องใช้เวลาอันนอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติ

15. มียุทธวิธีง่าย ๆ ที่ใช้สอนทั้งนักเรียน และครู

องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นสิ่งนำมาใช้ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542ได้เป็นอย่างดี โดยยึดกรอบของการจัดการเรียนการสอนของ ทาบา (Taba: 1962), สุมิตร คุณานุกร (2518) และสุจิต เพ็ชรขอบ (2522) ซึ่งกล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนโดยสรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาสาระ
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนควรมีองค์ประกอบด้วยกันคือ 1. วัตถุประสงค์ 2. เนื้อหาสาระ 3.กิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4.การวัดและประเมินผล องค์ประกอบดังกล่าว จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น สามารถนำมาจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

<p>พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22-30 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, การมุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน, การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นการส่งเสริมการ订ระบบการเรียนรู้, การประเมินผลเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง และใช้วิธีการที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)</p>	<p>หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 หลักการ, จุดหมาย, โครงสร้าง การจัดหลักสูตร, การจัดเวลาเรียน, การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย สาระ และมาตรฐาน, การเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)</p>	<p>สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ความสำคัญ, วัตถุประสงค์การเรียนรู้, คุณภาพผู้เรียน สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้, มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กระบวนการเรียนรู้, การวัดและประเมินผล, แหล่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)</p>	<p>องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน วัตถุประสงค์, เนื้อหาวิชา, กระบวนการเรียนการสอน, กิจกรรมการเรียนการสอน, การประเมินผลตามหลักสูตร (ทาบ, 1962); (สุมิตร คุณานุกร, 2518); (สุจิต เพียรชอบ, 2522)</p>
---	---	--	---

<p>สรุปองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุประสงค์ จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาของชาติ 2. เนื้อหาสาระ มีความทันสมัยเชื่อถือได้ สอดคล้องกับวุฒิภาวะ และความ เป็นจริงรวมทั้งสนองความมุ่งหมายได้หลายประการ 3. กระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับสภาพการณ์ต่างๆได้ 4. การประเมินผล ประเมินตามสภาพจริง และใช้วิธีการที่หลากหลาย

การจัดการศึกษาในเขตการศึกษา 2

การจัดการศึกษาในประเทศไทยนั้นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค โดยเฉพาะเขตการศึกษา 2 นับเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีการจัดการศึกษาในลักษณะเฉพาะตัว เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ชุมชน และยังมีความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในหลายด้านที่ต่างไปจากเขตการศึกษาอื่นๆในประเทศ ดังนี้

สภาพทั่วไปของเขตการศึกษา 2

สภาพทางภูมิศาสตร์

1.1 ขนาดที่ตั้งและอาณาเขต เขตการศึกษา 2 ตั้งอยู่ตอนล่างสุดของประเทศ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถไฟประมาณ 937 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ประมาณ 1,200 กิโลเมตร และโดยทางทะเลประมาณ 725 กิโลเมตร เขตการศึกษา 2 มีพื้นที่ทั้งหมด 13,780,454 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดยะลา ตรัง และพัทลุง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลจีนใต้ ด้านอ่าวไทย
- ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย โดยมีพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 400 กิโลเมตร ทางด้านจังหวัดนราธิวาส และสตูล
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลอันดามัน ของมหาสมุทรอินเดีย

ในการติดต่อสื่อสารกับประเทศมาเลเซีย จังหวัดในเขตการศึกษา 2 มีด่านชายแดนที่สำคัญหลายด่าน เช่น ด่านสุโหงโกลก ด่านตากใบ ในจังหวัดนราธิวาส ด่านเบตง ในจังหวัดยะลา ด่านวังประจัน อำเภอควนโดน และด่านตำมะลัง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดในเขตการศึกษา 2 มีภูมิประเทศโดยทั่วไปร้อยละ 34 เป็นภูเขาและป่าทึบ ร้อยละ 20 เป็นพื้นที่ดอนลาด ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ราบ ชายฝั่งทะเล พรุ และป่าชายเลน มีทิวเขาสันกาลาคีรี กั้นตามแนวพรมแดนระหว่างไทยและมาเลเซีย

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไป ภูมิอากาศของจังหวัดในเขตการศึกษา 2 แบ่งออกเป็น 2 ฤดูคือ ฤดูฝน และฤดูร้อน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ฝนตกเกือบตลอดปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงกว่า 2,000 มิลลิเมตร ต่อปี อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย 25.2 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 28.9 องศาเซลเซียส

ลักษณะทางสังคม

เขตการศึกษา 2 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,898,201 คน ชาย 945,850 คน หญิง 892,351 คน ประชากรส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 78.79 นับถือศาสนาอิสลาม โดยแยกเป็นรายจังหวัดที่นับถือศาสนาอิสลามได้ ดังนี้

1) จังหวัดยะลา	ร้อยละ 78.13	2) จังหวัดปัตตานี	ร้อยละ 79.85
3) จังหวัดนราธิวาส	ร้อยละ 78.82	4) จังหวัดสตูล	ร้อยละ 77.11

สภาพเศรษฐกิจ

1. ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรม ได้แก่การทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ และทำสวนยางพารา รายได้ของประชากรจึงไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับภาวะราคาสินค้าที่มักจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากข้อมูลรายได้ของประชากรใน 4 จังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยกอง ส่งเสริมการศึกษา ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าจังหวัดยะลามีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศ (35,380 บาท/คน/ปี) ดังนี้

1) จังหวัดยะลา	24,697 บาท/คน/ปี	2) จังหวัดปัตตานี	49,816 บาท/คน/ปี
3) จังหวัดนราธิวาส	161,000บาท/คน/ปี	4) จังหวัดสตูล	51,436บาท/คน/ปี

1.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเนื่องจากการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม นับเป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ ปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณภาพของพลเมืองในชาติ จะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม บทบาทภารกิจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงเป็นบทบาทที่มีความสำคัญยิ่งใหญ่มากในภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และด้านวัฒนธรรม มีการจัดระเบียบทางสังคมเป็นสังคมโลกและระบบเศรษฐกิจสากลที่ประเทศต่างๆ จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

1.2 การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

2. การจัดการศึกษาเป็นสื่อสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการ และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการดำเนินการตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. การให้ความรู้แก่พ่อแม่ และครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดู และเตรียมความพร้อมในการที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับสูงขึ้น

4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการหลายด้านโดยเฉพาะมีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง โดยมีการจัดให้มีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และระบบการประเมิน และประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ

ด้านการศึกษา

1. การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ

1.1 มีแผนการรับนักเรียนทุกระดับที่เอื้ออำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษา และมีมาตรการ วิธีการรับนักเรียนเป็นต้น

2. การจัดการศึกษาเป็นสื่อสร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้า วิจัยในศิลปวิทยาการ แร่รัตนพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประเทศ และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการ ดำเนินการตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. การให้ความรู้แก่พ่อแม่ และครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดู และเตรียมความพร้อม

4. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการรอบด้าน โดยเฉพาะมีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และระบบการประเมินและประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ

4.1 มาตรฐานการศึกษาในด้านหลักสูตรที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียน รู้เพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความสามารถด้านต่างๆ และคุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานกระบวนการเรียนการสอน เน้นทักษะความสามารถ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (กลุ่มแผนงาน และติดตามประเมินผล, 2544)

ในด้านการศึกษานั้นเขตการศึกษา 2 หรือจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาในด้านการรู้หนังสือของประชากรในเขตนี้ต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรส่วนอื่นของประเทศ และมีอัตราการตกต่ำขั้นสูงที่สุด (จินดา อาจินตมาจาร, 2523) และจากการศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพนักเรียนประถมศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมา เมื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในเขตการศึกษา 2 กับเขตการศึกษาอื่นๆ ได้พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีระดับไม่คงที่ ยังมีแนวโน้มว่าคุณภาพการศึกษาจะลดลง (อารีผิน เทพลักษณ์, 2530) และจากการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศปีการศึกษา 2532 พบว่า เขตการศึกษา 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ อยู่ในลำดับสุดท้าย ดังนั้นในการจัดการศึกษาของเขตการศึกษา 2 นั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นสำหรับใช้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศเมื่อนำมาใช้กับคนภูมิภาคนี้จะต้องปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับสภาพ ดังกล่าวไม่เช่นนั้นจะเป็นปัญหาในเรื่องความไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น (เขตการศึกษา 2, 2522)

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อวิชาศิลปศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มา ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะอย่างเหมาะสมในอนาคตต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สังคม ทองมี (2534) ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปศึกษา และผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา ที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้นวิชาศิลปศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปศึกษาในด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตร หลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตร และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฉบับดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร” และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 10 คน และใช้แบบสอบถามผู้บริหาร จำนวน 151 คน และครูศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 302 คน

ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านศิลปศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฉบับดังกล่าวตรงกันในด้านต่างๆ ดังนี้

1. หลักการ และจุดมุ่งหมาย มีความชัดเจนดี มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
2. โครงสร้าง : ควรแยกวิชา ศิลปศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ ออกจากรายวิชาเดียว และเพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาแกนบังคับ “ศิลปะกับชีวิต” เป็น 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค
3. รายวิชา : การฝึกทักษะต่างๆ ควรเน้นในวิชาเลือกเสรี โรงเรียนควรเปิดให้พร้อมเพียง
4. ควรเน้นความรู้พื้นฐาน และความชื่นชม รู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรม
5. การวัดและประเมินผล : ครูขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการวัด และประเมินผล และเนื้อหาวิชามาก อาจไม่สามารถประเมินผลได้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ส่วนผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปศึกษา พบว่า

1. ด้านตัวหลักสูตร: ผู้บริหาร และครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน
2. ด้านสภาพการใช้หลักสูตร: ผู้บริหาร และครูศิลปศึกษาเห็นด้วยตรงกัน
3. ด้านปัญหาการใช้หลักสูตร: ผู้บริหาร และครูศิลปศึกษาไม่แน่ใจตรงกัน
4. การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร: ผู้บริหาร และครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีความพร้อมในระดับปานกลาง

5. สาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมรับหลักสูตร : ผู้บริหารเห็นว่า เนื่องจากครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปะศึกษาเห็นว่า เนื่องจากครูได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

ประเทศ สุธงศดิษฐ์ (2535) ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนะของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ต่อหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรต่อหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในด้านตัวหลักสูตรในเรื่องจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์ของรายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัด และประเมินผล ตามแนวของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้ หลักสูตร ทั่วประเทศจำนวน 117 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชา ศิลปะศึกษา ต่อหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ผลการวิจัยพบว่า

1. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรศิลปศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ในด้านตัวหลักสูตรได้แก่ จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัด ประเมินผล มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และเห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรที่มี เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จ และประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อึ้งศักดิ์ อึ้งเลิศฤทธิ์ (2540) ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักการศึกษาด้านศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในทศวรรษหน้าโดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักการศึกษาด้านศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2541-2550) ในด้านลักษณะ และความสำคัญของหลักสูตร จุดประสงค์โครงสร้าง รูปแบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล เป็นการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามปลายเปิดแบบ

มาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายของเนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชนมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะ ส่งเสริม จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเลือก และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสร้างงานศิลปะมีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปะภูมิปัญญาไทยที่สัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีโครงสร้างของหลักสูตรที่จัดเนื้อหาส่วนหนึ่งสำหรับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจ มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการวิเคราะห์ วิวิจารณ์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงเนื้อหาแบบสหวิทยาการ พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้นการใช้สื่อของจริงในห้องเรียน สำหรับวิดีโอ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีบทบาทมากขึ้น การวัดผล และประเมินผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันผู้เรียน มีวิธีการวัดที่หลากหลาย ครอบคลุม ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลผลิตของงานเน้นการปฏิบัติจริงโดยจัดทำแฟ้มสะสมผลงานใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย เกณฑ์ในการประเมินผลมีแนวโน้มจะใช้แบบ อิงเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้สามารถยืดหยุ่นได้

เฉลิมพล พินทอง (2542) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 จำนวน 322 โรงเรียน โดยครูวิชาการ และผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 644 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบเลือกตอบ ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมา 503 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.59

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในด้านต่อไปนี้

1. แนวการจัดการศึกษา
2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. ทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา

จินตนา หัวใจเพชร (2542) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา แนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครในอนาคต เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. แนวโน้มของการพัฒนากรุงเทพมหานครในสองทศวรรษหน้า มีการพัฒนาทางสังคม เป็นสังคมบริโภคนิยม มีการแข่งขันสูง และมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี และการสื่อสาร
2. แนวโน้มแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกรุงเทพมหานครในสองทศวรรษหน้า ปรัชญาการศึกษา คือ การศึกษาเพื่อการพัฒนาปัญญา รู้คุณค่า และตัวตนผู้เรียน
3. แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครในสองทศวรรษหน้า ลักษณะของหลักสูตร เน้นคุณธรรม ความรัก ความสุขในการเรียน
4. แนวโน้มการพัฒนาคุณภาพกระบวนการเรียนการสอนของกรุงเทพมหานครในสองทศวรรษหน้า คือการเรียนปนเล่น เน้นกิจกรรมสร้างสรรค์
5. แนวโน้มของการพัฒนาวิชาชีพครูในสองทศวรรษหน้าคือ การมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และมีการอบรมให้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ
6. แนวโน้มการพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครในสองทศวรรษหน้าคือ มีการกระจายอำนาจการบริหารให้สถานศึกษา

ศิริกาญจน์ โกลุมภ์ (2542) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะ และเงื่อนไขการมีส่วนร่วมรวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากปรากฏการณ์ในชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากฐานราก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจากพื้นที่ที่ศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาโดยวิธีการเลือกเชิงทฤษฎี และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก การจัดกลุ่มสนทนา การสังเกต และจดบันทึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน คณะครู กรรมการโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลความหมายข้อมูล แล้วสร้างมโนทัศน์ขึ้นแล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ศึกษาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ โดยอาศัยความไวทางทฤษฎี การวิเคราะห์หาทฤษฎี เพื่อสร้างข้อเสนอ และสร้างทฤษฎีจากฐานราก

ผลการวิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสิ่งกำหนดกระบวนการ และแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ เงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชนคือ เงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน และเงื่อนไขทางด้านโรงเรียน และที่สำคัญคือการกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน คือผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานได้พบว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ 2) การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน 3) การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 4) การสร้างกิจกรรม 5) การต่อรองเพื่อการดำเนินการ 6) การร่วมดำเนินการ 7) การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ 8) การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ ซึ่งจากกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้แบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแบบแผนของการมีส่วนร่วมเป็นแบบหลวมๆ ตามบทบาทการมีส่วนร่วมคุณสมบัติของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งสามารถจำแนกตามหมวดหมู่ของคุณสมบัติเป็น 3 แบบแผนย่อย คือ แบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ แบบแผนการมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน และแบบแผนการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ

บุญชม ศรีสะอาด (2544) ทำการวิจัยเรื่องปัญหา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนของเขตการศึกษา 11 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนของเขตการศึกษา 11 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชุม สัมมนา ระดมความคิด สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์เจาะลึก กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในจังหวัด ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ มีจำนวนทั้งหมด 1,831 คน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมประชุมสัมมนา ระดมความคิด 24 คน และ กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ 20 คน สัมภาษณ์เจาะลึก 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,895 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบปลายเปิด (Open End) และแบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา วิเคราะห์ปัญหา พิจารณารับรองผลการวิเคราะห์ และเสนอปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ปัญหา เพิ่มเติม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One- Way Analysis of Variance) การเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ Scheffe การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามวิธีของ Kruskal-Wallis การเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ Dunn

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีปัญหาที่สำคัญดังนี้ ด้านครูผู้สอนมีปัญหาเรื่องครุมีหนี้สินขาดแคลนครูบางสาขาวิชา สอนไม่ตรงกับวิชาที่เรียนมา ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ไม่สามารถสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร สอนไม่เต็มที่ และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้านผู้บริหารมีปัญหาเรื่องไม่มีการนิเทศภายในที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง ไม่มีอำนาจในการบริหารอย่างสมบูรณ์ และประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านนักเรียนมีปัญหาเรื่อง ไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง มีปัญหาครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่นจากผู้ปกครอง อ่าน เขียน และใช้ภาษาไทยได้ต่ำกว่าระดับชั้น และขาดระเบียบวินัยในตนเอง ด้านหลักสูตร และการเรียนการสอนมีปัญหาเรื่อง หลักสูตรมีรายวิชาและเนื้อหา มากเกินไป การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอน หลักสูตรที่นำไปใช้ยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย หลักสูตรไม่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ การดำเนินการวัดผลไม่เป็นไปตามหลักวิชา และหลักสูตรขาดศักยภาพในการพัฒนานักเรียน ด้านอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกมีปัญหาเรื่อง แหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ ยังไม่เพียงพอ และไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนวัสดุฝึก อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่ได้รับจัดสรรไม่เป็นไปตามความต้องการ ส่งมาถึงล่าช้า และมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน ด้านชุมชน และสิ่งแวดล้อมมีปัญหาเรื่อง มีแหล่งอบายมุข เล่นการพนัน มียาเสพติด โรงเรียนห่างไกลชุมชน และชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนน้อย ด้านนโยบายและแผนมีปัญหาเกี่ยวกับ การดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา พบปัญหาและอุปสรรค โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้ ผู้บริหารไม่ได้ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแผน โครงการ และนโยบายที่วางไว้ และนโยบายไม่ต่อเนื่อง ด้านกลุ่มโรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับ กลุ่มโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่จะให้บริการด้านวิชาการ ไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และภารกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมีปัญหา ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก ชุมชนยังอ่อนแอ กรรมการโรงเรียนไม่ค่อยมาประชุม และร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ยังขาดเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

จากผลการวิจัยที่พบว่ามีปัญหาหลายด้าน แต่ละด้านมีหลายปัญหา บางปัญหาเกิดจากหลายสาเหตุ บางปัญหาก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา การแก้ไขปัญหาก็ต้องแก้หลายระบบ ทั้งระบบใหญ่ และระบบย่อย ใช้หลายวิธีหลายกระบวนการ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหา และพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนของเขตการศึกษา 11 ในทุกๆด้าน ในรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ ตัวอย่างบางส่วนของข้อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับครูได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนทำการนิเทศการสอนอยู่เสมอ ผู้บริหารโรงเรียนเน้นวิชาการให้ความสำคัญยุทธศาสตร์ครู และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมสนับสนุน ให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหา

พัฒนาการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอนให้เต็มเวลา ตามหลักสูตร อย่างเต็มความสามารถ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน พัฒนาระบบกลุ่มโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง ทำการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูให้สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมุนเวียนครูที่มีความสามารถมาสอนในกลุ่มโรงเรียนหรือโรงเรียนสาขาเป็นต้น

งานวิจัยต่างประเทศ

เลวิส (Lewis, 1979) ทำการวิจัยเรื่อง "Development and Demonstration of an Art Curriculum Model for Secondary Education" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อออกแบบรูปแบบของหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษาที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับความต้องการ และวัยของผู้เรียนซึ่งเป็นวัยรุ่น

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เหนือในการประเมินผลรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้นต้องพิจารณาในเรื่องโครงสร้าง และจุดประสงค์ของหลักสูตรว่าจะต้องตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นที่สอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษา และโครงสร้างของหลักสูตร ควรยืดหยุ่นเพียงพอที่ครูและผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

แมนเจส และเลวินสัน (Menges&Levinson,1980) ทำการวิจัยเรื่อง Teaching Improving and Instructional Quality ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการปรับปรุงการสอนและคุณภาพของการสอน ผลการวิจัยสรุปว่าการปรับปรุงการสอน และคุณภาพของการสอน จำแนกกิจกรรมออกเป็น 5 รูปแบบด้วยกันคือ การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดสรรทุนอุดหนุน การประเมินผลการสอน และการสอนแบบจุลภาค พบว่าผู้ที่ผ่านโปรแกรมการปรับปรุงการเรียนการสอนปฏิบัติการสอนเป็นที่น่าพอใจ แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ เช่นการยอมรับว่าการปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นกิจที่จำเป็น มีวัตถุประสงค์ชัดเจน โอกาสที่เหมาะสม และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การปรับปรุงการเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผล

แบลคเวลล์ (Blackwell, 1984) ทำการวิจัยเรื่อง "A Longitudinal Study of the Long Term Effectiveness of A High School Visual Arts Program" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลระยะยาว (Longitudinal) ของโปรแกรมทัศนศิลป์ศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ตัวอย่างประชากรประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมดาคูลา (Dacula Highschool) รัฐจอร์เจีย ระหว่างปี 1971-1982 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามของการวิจัยพบว่า

1. การสอนทัศนศิลป์ศึกษา สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และการแสดงออก
2. ทักษะทางศิลปะมีคุณค่า และมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น
3. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา สามารถปลูกฝังพัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับตนเอง และการยอมรับตนเองของผู้เรียน
4. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และมีความชื่นชม เพลิดเพลินในการดูงานศิลปกรรม ในการสนับสนุน และซื้อผลงานศิลปกรรมในโอกาสต่อไป
5. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษามีอิทธิพลในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน และซื้อผลงานศิลปกรรมในโอกาสต่อไป

เพียร์ซ (Pearce, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Opinions of Administrators and Teachers in the Elizabeth City Pasquotank, North Carolina School System on Arts Education in the Public School Curriculum" วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในระดับท้องถิ่นในเมืองเอลิซาเบธ ระบบโรงเรียนนอร์ทแคโรไลนาเกี่ยวกับ ศิลปศึกษา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นตรงกันว่า โปรแกรมศิลปะมีบทบาทสำคัญ ในหลักสูตร นอกจากนี้ความคิดเห็นของผู้ตอบทุกคนสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติในแง่บวกต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ไรท์ (Wright, 1986) ทำการวิจัยเรื่อง "Arts Education in Secondary School Class Rooms Factors Related to What Students Learn" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปะศึกษา และผลกระทบที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนในชั้นเรียนศิลปะศึกษา 122 ชั้นเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้รับได้มาจากการสังเกตการเรียนการสอน ในชั้นเรียนของครู และการสัมภาษณ์

ผลของการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในชั้นเรียนมี 4 ประการคือ ครูผู้สอน ผู้เรียน การมีผลกระทบ และความสัมพันธ์ ภายในชั้นเรียน และเนื้อหาของหลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะข้อควรปฏิบัติซึ่งได้จากผลการวิจัยดังนี้คือ

1. ครูศิลปศึกษาจะต้องประสานงาน และจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูศิลปศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ครูศิลปศึกษาจะต้องให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อผลกระทบ และความสัมพันธ์ ภายในชั้นเรียน
4. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ควรจะมีห้องเรียนเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา
5. ในกลุ่มปฏิบัติการกรมทางศิลปศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติการทางทัศนศิลป์

ฮาซิม (Hashim, 1989) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Balanced Art Education Curriculum for the Secondary Schools of Malasia" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตรศิลปศึกษาที่ใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 จนถึงปัจจุบันในโรงเรียนมัธยมศึกษาของประเทศไทย มาเลเซีย เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวนี้ใช้มาตั้งแต่ 1960 ยังไม่เคยได้มีการทบทวนหรือปรับปรุงแต่อย่างใด การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบหลักสูตร 3 รูปแบบของอเมริกา แล้วเปรียบเทียบกับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาของมาเลเซีย เหตุผลที่ศึกษารูปแบบหลักสูตรของอเมริกาก็เพื่อรวบรวมความคิดเห็น และข้อมูลที่เป็นปัจจุบันสำหรับออกแบบหลักสูตร ศิลปศึกษาที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของมาเลเซีย รูปแบบหลักสูตร 2 รูปแบบที่กล่าวถึงในการวิจัยนี้ได้มาจากงานเขียนของ จูน แมคฟี (June Mcfee) และ อาเธอร์ เอฟแลนด์ (Authur Efland) ส่วนรูปแบบที่สามคือรูปแบบที่เรียกว่า "ศิลปศึกษาที่เนื้อเนื้อหาวิชา" (Discipline-based Art Education – DBAE)

หลักสูตรของมาเลเซียจำเป็นต้องมีการปรับปรุงอย่างมาก เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม และเป้าหมายของการศึกษาในปัจจุบัน ต้องมีการทบทวน และวิเคราะห์จุดอ่อนตามสภาพความต้องการ และเป้าหมายในปัจจุบัน

จากรูปแบบหลักสูตรของอเมริกา ทำให้ได้ค้นพบเป้าหมายที่เหมาะสมของรูปแบบหลักสูตรศิลปะรูปแบบใหม่สำหรับมาเลเซีย เป้าหมายดังกล่าวได้แก่ ความเจริญงอกงามด้านศิลปะของนักเรียนแต่ละคน ความเข้าใจศิลปะ ความเจริญงอกงามด้านศิลปะในสังคม ชุมชน การดำรงชีวิต ตลอดจนความเจริญงอกงาม และการถ่ายทอดมรดก ด้านศิลปะของชาติ เป้าหมายเหล่านี้มีคุณค่าต่อนักเรียนของมาเลเซียที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ คุณค่าเหล่านี้สำคัญต่อการพัฒนา

สังคมมาเลเซียในยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกำลังก้าวหน้าอยู่ภายในสังคมที่มีหลายเชื้อชาติ หลายวัฒนธรรม คุณค่าเหล่านี้เป็นเสมือนเครื่องมือที่นำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ จุดสสารประกอบการเรียน หัวหน้าหมวด และครูศิลปศึกษาเห็นว่ามีแต่ไม่เพียงพอ เกี่ยวกับกิจกรรมที่ปฏิบัติในการสอนอยู่ในเกณฑ์มากมี 6 กิจกรรมคือ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจน รองลงมาคือ ช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน และควบคุมสภาพชั้นเรียน ให้คำ แนะนำแก่นักเรียนแต่ละคนอย่างเพียงพอ จัดให้มีฝึกหัด การนำไปใช้ได้ด้วยวิธีการเหมาะสม มีการประเมินผลการสอน และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน สำหรับวิธีสอนที่หัวหน้าหมวด และครูศิลปศึกษาใช้มากที่สุด ได้แก่ การสาธิต รองลงมาคือ การฝึกทักษะและการบรรยายพร้อม ฝึกปฏิบัติ ส่วนการสอนแบบท่องจำและใช้ชุด การสอน นำมาใช้น้อยที่สุด เกี่ยวกับการวัดผล หัวหน้าหมวด และครูศิลปศึกษาใช้วิธีทดสอบภาคปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ การสังเกต การตรวจผลงานตามลำดับ ส่วนการสอบ ข้อเขียนอัตโนมัติใช้น้อยที่สุด สำหรับแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ในฝ่ายบริการประสบปัญหาระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาอื่นๆ คือ การบำรุงขวัญ และกำลังใจแก่ครูไม่เพียงพอ และขาดการประชาสัมพันธ์หลักสูตร สำหรับหมวดศิลปศึกษาปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ความไม่เพียงพอของเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบ รองลงมาคือ ความสอดคล้องของแผนการสอน และคู่มือครูแต่ละรายวิชา ความไม่เพียงพอของหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ อุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อใช้ในแต่ละรายวิชา

อัลเลซานดรีนี (Alesandrini,1999) ทำการวิจัยเรื่อง Intergrating the arts: A nationwide survey of cerryent practices in K8 visual art education.ประเด็นของศิลปบูรณาการสำรวจระดับชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติในปัจจุบันในระดับK8ภายในวิชา Visual art education ในยุคการปฏิรูปการศึกษา ประเด็นของศิลปบูรณาการเข้ากับกิจกรรมในชั้นเดียวกันต่างมีการกล่าวขวัญกันมาก ถึงแม้จะมีการหยิบยกประเด็น และแนวคิดทางด้านปรัชญาดังกล่าวแต่ก็มีคำถามบางประการเกี่ยวกับทัศนคติของครูที่มีต่อการบูรณาการ แหล่งข้อมูล และวัตถุประสงค์ที่จะช่วยครูในการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบที่ต้องการ และโปรแกรมของการบูรณาการควรเป็นอย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประเด็นดังกล่าวในการสำรวจทางจดหมายซึ่งกระทำแบบตัวต่อตัว (face-to-face) ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครูทางด้านศิลปศึกษาจำนวน 159 คนผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมศิลปศึกษาแห่งชาติ

ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการในเชิงบวกในด้านของความต้องการของหลักสูตรที่เด่นชัด เป็นประเด็นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการอย่างประสบความสำเร็จ ควรมีวัสดุที่จะให้ครูต่างๆสามารถหยิบยืมไปใช้ นอกจากนี้ประเด็นของการยอมรับซึ่งกันและกัน และกิจกรรมของครูในชั้นเรียนก็เป็นประเด็นสำคัญสำหรับนักศิลปศึกษา ดังนั้นข้อเสนอของงานวิจัยดังกล่าวคือ การสร้างงานแบบทีม

จากการสำรวจข้อมูลพบว่า อาจารย์ศิลปศึกษานั้นชอบกิจกรรมบูรณาการในระดับ ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าผู้บริหารสามารถสนับสนุนกิจกรรมโดยอาจอุดหนุนเงิน และเวลา เพื่อให้สู่เป้าหมายตามแผนการ อย่างไรก็ตามครูศิลปศึกษาตระหนักดีว่าจะใช้หลักการอะไรเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานเดียวกันจากการสังเกตโดยไปชั้นเรียนของ Visual art

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในประเทศไทย และต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาจะเห็นได้ว่า แนวโน้มของหลักสูตรศิลปศึกษา จะเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายของเนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชน มีจุดประสงค์เพื่อให้ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานที่สำคัญทางศิลปะ ส่งเสริม จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าของศิลปะภูมิปัญญาไทยที่สัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีโครงสร้างของหลักสูตรที่จัดเนื้อหาส่วนหนึ่ง สำหรับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริม การวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาแบบสหวิทยาการ พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เน้นการใช้สื่อของจริงในท้องถิ่น และชุมชน การวัดผล และประเมินผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการวัดที่หลากหลาย ครอบคลุม ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยให้ ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลผลิตของงาน และเน้นการปฏิบัติจริง โดยจัดทำตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่งแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ 2542 ที่กำลังจะเริ่มใช้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี